

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.11.23.01

**Inventaris van het archief van het
Rijksbureau voor de Voorbereiding van
de Voedselvoorziening in Oorlogstijd,
(1936) 1937-1940**

Versie: 27-03-2022

J.G.M.A. Rolfes

Nationaal Archief, Den Haag 1974

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
A. Geschiedenis van de Dienst van de Voedselvoorziening.....	7
I. Het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	7
Instelling.....	7
Taak.....	8
Organisatie.....	8
Provinciale adviseurs.....	10
Controle.....	10
Samenwerking met de overzeese gewesten.....	10
II. Het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd (1940-1945).....	11
Instelling.....	11
Organisatie en taak.....	12
De Afdeling Algemene Zaken.....	14
De Afdeling Bijzondere Aangelegenheden.....	14
De Afdeling Bedrijfsvergunningen.....	14
De Afdeling Commerciële Zaken.....	14
De Afdeling Personeel en Materieel.....	15
Adviserende organen.....	15
Huisvesting.....	15
Opheffing.....	17
III. De Raad voor de Voedselvoorziening(1942-1945).....	17
Instelling.....	17
Taak.....	18
Samenstelling.....	19
Opheffing.....	19
Instelling en taak.....	19
Samenstelling.....	19
Opheffing.....	20
Slotbeschouwing.....	20
Landbouwcrisiswet 1933 en voedselvoorzieningsbesluit 1940.....	20
Het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941.....	21
De Nederlandse Landstand.....	24
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	24
De verwerving van het archief.....	26
De verwerving van het archief.....	26
Inhoud en structuur van het archief.....	27
Selectie en vernietiging.....	27

Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	27
Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	27
College van Overleg voor de Voedselvoorziening.....	28
Verantwoording van de bewerking.....	28
Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	28
Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	29
College van Overleg voor de Voedselvoorziening.....	29
Ordering van het archief.....	30
I. Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	30
II. Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.....	30
III. Raad voor de Voedselvoorziening.....	32
IV. College van Overleg voor de Voedselvoorziening.....	33
Verwant materiaal.....	35
Beschikbaarheid van kopieën.....	35
Verwante archieven.....	35
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	37
A. Stukken van algemene aard.....	37
B. Stukken van bijzondere aard.....	39
Bijlagen.....	45
1. Afdruk van het Gezamenlijk Herderlijk Schrijven van de Nederlandse bisschoppen naar aanleiding van de benoeming van een (Nationaal-Socialistische) commissaris voor de R.K. Landbouw-Standorganisatie.....	45
Inleiding.....	45
Herderlijke brief van de Nederlandsche Bisschoppen.....	46
2. Lijst van verwijzingen van de inventarisnummers van het archief van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd naar de inventarisnummers van de archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving.....	48
3. Lijst van de Bijlagen-dossiers, behorende bij de agenda's van het archief van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening.....	49

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd

Periodisering:

archiefvorming: 1937-1940

oudste stuk - jongste stuk: 1936-1940

Archiefbloknummer:

L22001

Omvang:

119 inventarisnummer(s); 2,60 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het Rijksbureau, opgericht op advies van de commissie-Sluyter, had als taak voorbereidingen te treffen om de voedselvoorziening van leger, burgers en veestapel in oorlogstijd veilig te stellen. Het bureau maakte plannen voor het inkrimpen van de veestapel, het aanleggen van voedselvoorraden, het verhogen van de akkerbouwproductie, distributie en de opbouw van Centrale Keukens. Het archief bevat stukken over de instelling en organisatie, verslagen van de werkzaamheden, notulen van vergaderingen, stukken over de commissie-Sluyter, stukken van de provinciale adviseurs, stukken met plannen voor productie, voorraadvorming en distributie van o.a. kunstmest, veevoer, tarwe, tabak, suikerbieten, specerijen, vis, vlees, vetten, aardappelen en ritueel voedsel. Ook zijn er plannen opgesteld voor evacuaties i.v.m. oorlogsdreiging, de bouw van Centrale Keukens en de voedselvoorziening van Amsterdam.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, nummer toegang 2.11.23.01, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Voorbereiding Voedselvoorziening, 2.11.23.01, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

A. GESCHIEDENIS VAN DE DIENST VAN DE VOEDSELVOORZIENING

Nadat in de jaren 1935-1937 in de internationale politieke toestand en met name in Europa ¹ voortdurend meer spanningen optraden, was op voorstel van mr. dr. L.N. Dekkers, Minister van Landbouw en Visserij, bij schrijven van de Voorzitter van de Raad van Ministers d.d. 3 april 1936 ingesteld de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding (C.E.V.V.) ² onder leiding van P.H. Sluyter, Hoofdintendant van de Zeemacht (Commissie Sluyter).

In deze commissie waren alle Departementen vertegenwoordigd. Naast een aantal werkcommissies waren bovendien een aantal voorzieningsbureaux in het leven geroepen, te weten:

1. het Regeringscommissariaat voor de Industriële Verdedigingsvoorbereiding³ onder leiding van ir. A. Groothof,
2. het Bureau Economische Verdedigingsvoorbereiding van het Ministerie van Economische Zaken onder leiding van G.J. Teppema en
3. het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd onder leiding van ir. S.L. Louwes, Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij.

Het complex van werkcommissies en voorzieningsbureaux werd overbrugd door de Ministeriële Commissie voor Defensie-aangelegenheden ⁴, waarin onder leiding van Minister-President, dr. H. Colijn, zitting hadden de Ministers van Defensie, van Economische Zaken en van Financiën alsmede de heren Groothof, Teppema en Louwes.

I. HET RIJKSBUROU VOORBEREIDING VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

INSTELLING

Als uitvloeisel van de arbeid van de Commissie Economische Verdedigingsvoorbereiding was in april 1937 opgericht het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd. ⁵

---

1 In dit verband moge worden herinnerd aan het conflict Italië-Abessynië, 1935-1936, de onverwachte militaire herbezetting van het Rijnland op 7 maart 1936 door Duitse troepen, de toenadering tussen Duitsland en Italië 1936, de Duitse en Italiaanse inmenging in de Spaanse burgeroorlog 1936 en de in 1936 steeds stringenter tegen de Joden in Duitsland genomen maatregelen.

2 Zie het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 31-45.

3 Idem inv. nos. 46-49.

4 Idem inv. nos. 29-30.

5 Zie het archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1.

TAAK

Dit bureau was belast met de voorbereiding van de voedselvoorziening van mens en dier in tijden van nood zowel ten aanzien van de burgerbevolking als ten behoeve van het leger. Het Rijksbureau stelde zich op het standpunt, dat de voorbereidingen moesten zijn gericht zowel op de mogelijkheid, dat Nederland werd betrokken in een internationaal conflict als op een neutraliteitstoestand. In het laatste geval moest nog worden gerekend op de mogelijkheid van gesloten grenzen. Als algemeen uitgangspunt was de - mogelijke - oorlogstoestand als werkbasis gekozen. Een nauwe samenwerking zowel met de bureaux van eerder genoemde Groothof en Teppema als met de Intendance was dan ook en eerste vereiste.

ORGANISATIE

De werkzaamheden werden aanvankelijk verricht door ambtenaren van het Bureau van de Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij te weten het Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933.

De organisatie van het Rijksbureau was gebaseerd op taakverdeling naar de verschillende hoofdgroepen van producten met de Bureaux Algemene Zaken en Landbouwzaken als coördinerende instanties, rechtstreeks onder de "Leider" van het Bureau, ir. S.L. Louwes.⁶ Naast deze beide bureaux waren er oorspronkelijk drie afdelingen (1-3), later werd besloten tot de instelling van nog 5 afdelingen, te weten:

1. de Afdeling Granen, waaronder peulvruchten en veevoeder,
2. de Afdeling Vetten en Oliën, waaronder margarine, zeep en oliehoudende zaden en
3. de Afdeling Vlees, waaronder dierlijke vetten, kippen en eieren.⁷
4. de Afdeling Tuinbouw
5. de Afdeling Zuivel,
6. de Afdeling Vis,
7. de Afdeling Distributie en
8. de Afdeling Secretariaat⁸

De Afdelingen 1-3 stonden rechtstreeks onder de "Leider" in zijn kwaliteit van Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij. Met de leiding van de Afdeling Tuinbouw was belast F.V. Valstar, Regeringscommissaris voor Groenten, Fruit en Sierteelt.⁹ De afdeling Zuivel stond onder leiding van dr. ir. P.N. Boekel, Rijkszuivelconsulent en gedetacheerd bij de Afdeling Melkveehouderij van het Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933.¹⁰ De Afdeling Vis werd oorspronkelijk geleid door C.

---

6 Ibidem

7 Ibidem

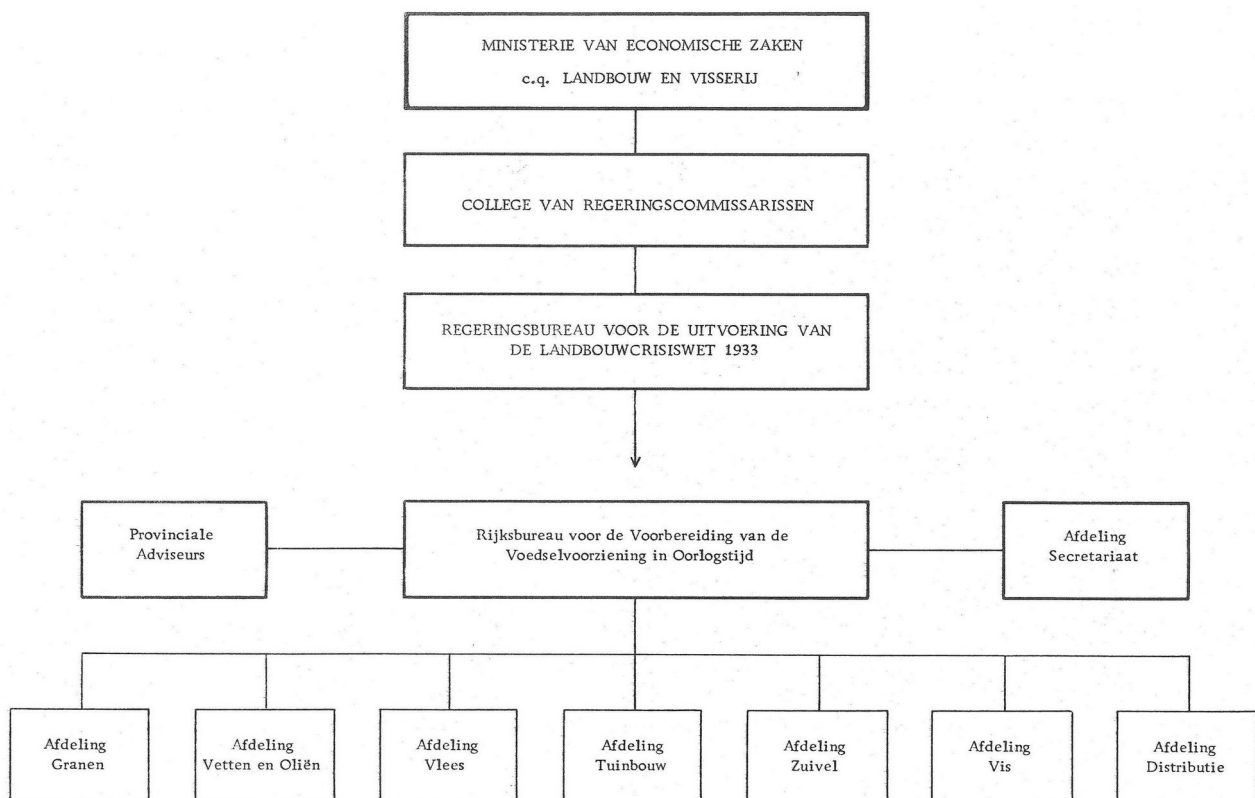
8 Ibidem

9 Idem inv. no. 2 en de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, bladzijde 8.

10 Zie het archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv.

Oud, Directeur van het Staatsvisserijbedrijf te IJmuiden.¹¹ Op 20 december 1938 werd hij ontslagen bij het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening en werd als zodanig opgevolgd door drs. D.J. van Dijk, Secretaris van de Nederlandse Visserijcentrale.¹²

In juli 1938 was bij het Ministerie van Economische Zaken, waaronder toen de zaken betreffende de Landbouw ressorteerden¹³ een Afdeling Voedselvoorziening in Oorlogstijd (V.V.O.) gevormd.¹⁴ Deze afdeling was belast met de ministeriële behandeling van de vraagstukken, die de voedselvoorziening betroffen. De werkzaamheden werden verricht door ambtenaren van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, in feite van het Regeringsbureau voor de Uitvoering van Landbouwcrisisweg 1933.

no. 3 en de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel III, bladzijde 40.

11 Zie het archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 4.

12 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel III, bladzijde 86.

13 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, de voetnoot 3 op bladzijde 6.

14 Zie het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 1 en 6.

PROVINCIALE ADVISEURS

De Ministerraad had zich inmiddels verenigd met een voorstel om aan het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening voor elke provincie een adviseur te verbinden.¹⁵ Met uitzondering van ir. W. de Jong te Arnhem¹⁶ bekleedden reeds allen een leidende functie bij de uitvoering van de landbouwcrismaatregelen. Het reeds eerder genoemde Bureau Landbouwzaken was belast met de coördinatie en de leiding van de werkzaamheden van deze Provinciale Adviseurs; de latere Provinciale Voedselcommissarissen (P.V.C. en).¹⁷ Dientengevolge beschikte het Rijksbureau over een advies-college, dat in vreedetijd het Bureau Landbouwzaken van advies kon dienen bij het ontwerpen van maatregelen en dat in mobilisatietijd kon worden belast met de uitvoering van de voorzieningen in de provincies. Zij maakten daarbij gebruik van het apparaat van de provinciale Landbouwcrisisorganisaties (L.C.O.'s) en van de Gewestelijke Tarwe-organisaties (G.T.O.'s).¹⁸ Tevens hadden zij de beschikking over Plaatselijke Bureauhouders (P.B.H.'s).¹⁹

CONTROLE

De controle op de maatregelen met betrekking tot de voedselvoorziening was in handen gelegd van de Centrale Crisis Controledienst (C.C.C.D.). Deze Dienst had in verband met de landbouwcrismaatregelen reeds een ruime ervaring op dit gebied.²⁰

SAMENWERKING MET DE OVERZEESTE GEWESTEN

Als uitvloeisel van de arbeid van de Commissie Economische Verdedigingsvoorbereiding was het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening in het najaar van 1938 in verbinding getreden met de Staatsmobilisatieraad te Bandoeng. Deze Raad was werkzaam met de voorbereiding van de verdediging van het voormalige Nederland Oost Indië.²¹

---

15 Zie het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening, inv. no. 50.

16 Rijksveeteeltconsulent voor de provincie Gelderland.

17 Zie het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening, inv. nos. 51 en 52.

18 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, bladzijde 5.

19 Zie het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening, inv. no. 54.

20 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel III, bladzijden 15-18, het Archief van de Afdeling Akkerbouw van het Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933, inv. no. 181, het Archief van de Centrale Crisis Controledienst, inv. no. 215 en het Archief van het Rijksbureau Voorbereiding Voedselvoorziening, inv. nos. 62 en 63.

21 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, inv. no. 21.

II. HET RIJKSBUROU VOOR DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD (1940-1945)

De steeds maar meer toenemende spanningen in Europa ²² hebben er toe geleid de reeds genomen maatregelen ter voorbereiding van de voedselvoorziening een wettelijke basis te geven. Bij de Wet van 30 september 1938 ²³ werd bepaald, dat de bevoegdheden, bij of krachtens de Landbouwcrisiswet 1933 verleend, konden worden gebruikt ten behoeve van de voorbereidingen van de voedselvoorziening en de voedselvoorziening zelve in tijden van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden. De Wet trad in werking op 28 september 1938 en verviel op 31 december 1939. De duur van de Wet werd periodiek verlengd; voor het laatst bij beschikking van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij d.d. 28 december 1944, no. 14727, Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd ²⁴ tot 1 januari 1946. Op die datum trad de Wet buiten werking en heeft geen verlenging meer plaats gehad. Na de mobilisatie van augustus 1939 waren de ministeriële werkzaamheden ten aanzien van de voedselvoorziening overgenomen door de reeds bestaande Afdeling Juridische Zaken van de Stichting Landbouwcrisisbureau fungerend als de Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden van het Ministerie van Economische Zaken; sedertdien genoemd Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden en Voedselvoorziening (L.C.A./V.V.O.). ²⁵.

INSTELLING

De reeds op bladzijde 11 genoemde Afdeling Voedselvoorziening (V.V.O.) van het Ministerie van Economische Zaken kreeg met ingang van 30 september 1939 een officieel karakter. Bij Ministeriële Beschikking van die datum, no. 20342, Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden was, mede gelet op artikel 18 van de statuten van de Stichting Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933, de in artikel 1 van voornoemde statuten vastgestelde naam van de Stichting gewijzigd in Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en voor de uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933. Haar zetel was gevestigd te 's-Gravenhage. ²⁶

---

22 In dit verband moge worden herinnerd aan de aansluiting van Oostenrijk bij Duitsland, 12 maart 1938, de voorbereiding van de inlijving van Tsjecho-Slowakije 1938-1939. (Overeenkomst van München, september 1938), de annexatie van Albanië door Italië 1939 en het conflict van Duitsland om Dantzig, 1939.

23 Stbl. 639C en Bijlagen Handelingen Ite Kamer, Zitting 1937/1938 no. 579.

24 Zie het Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 66.

25 Zie Deel I, van de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, bladzijde 7.

26 Zie het Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1.

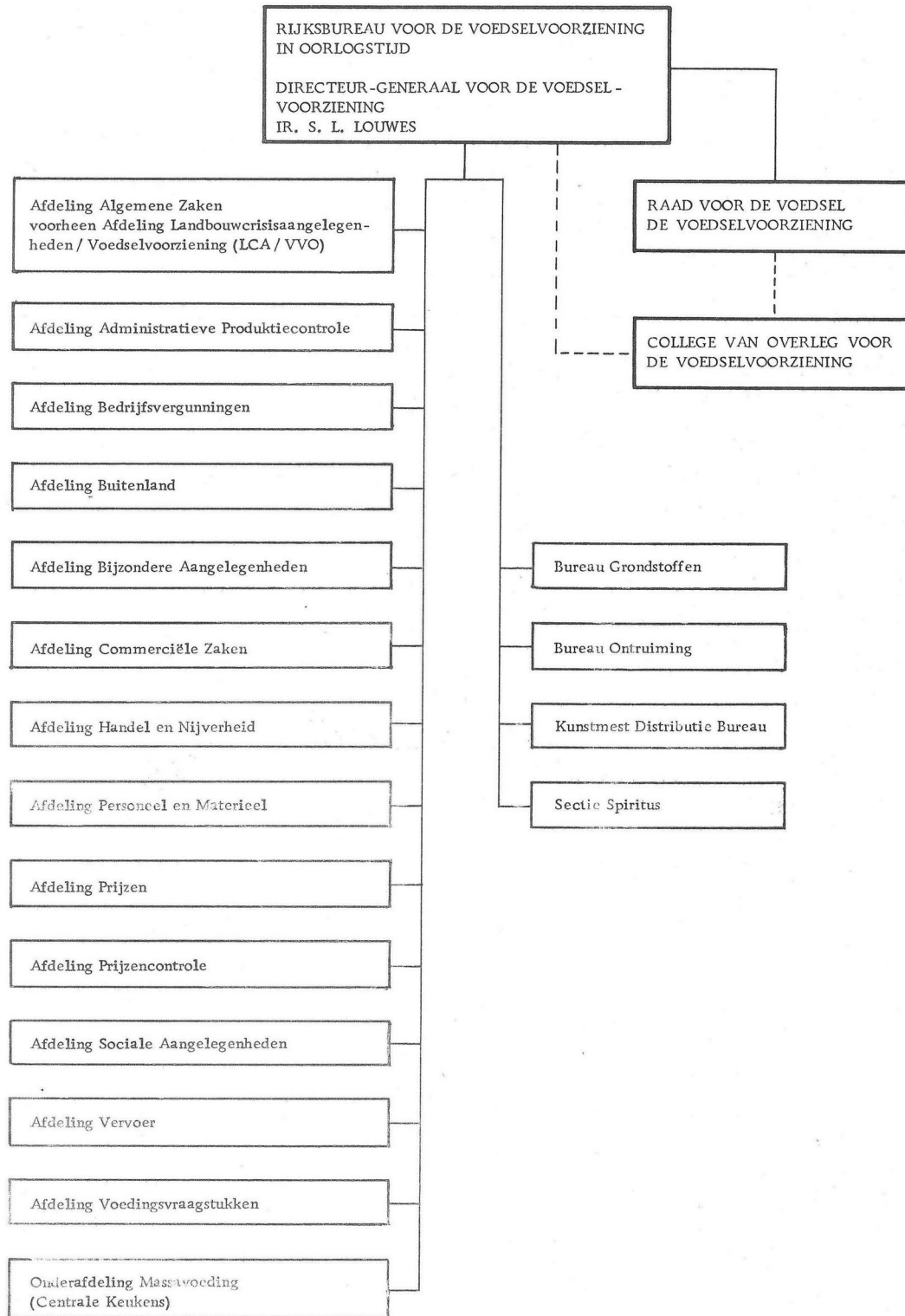
ORGANISATIE EN TAAK

Naast de op bladzijde 11 genoemde afdelingen, die werkzaamheden verrichtten met betrekking tot één of meerdere groepen van produkten, was er een aantal afdelingen, dat een speciaal onderwerp regelde, dat in meerdere of mindere mate alle voedingsmiddelen gold. (Afdeling Prijzen, Afdeling Vervoer, Afdeling Voedingsvraagstukken met de Centrale Keukens en Bureau Grondstoffen). Daarnaast trof men een aantal bureaux en instellingen uit de z.g. "crisisperiode"aan. (Accountantsdienst, Centrale Crisis Controledienst en het Bureau van de Hoofdambtenaar voor de Crisis-Tuchtrechtspraak).

Tenslotte waren er enige afdelingen, die bepaalde administratieve werkzaamheden verrichtten. (Afdeling Algemene Zaken, Afdeling Bijzondere Aangelegenheden, Afdeling Bedrijfsvergunningen, de Afdeling Commerciële Zaken en de Afdeling Personeel en Materieel). Hoofd was ir. S.L. Louwes, Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij, die bij Beschikking van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 27 augustus 1940, no. 1094, Afdeling Comptabiliteit Kabinet, de persoonlijke titel werd verleend van Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening. Commerciële-Adviseur was Ing. C.C.C. van Stolk, algemeen adviseur voor Zuivelaangelegenheden dr. ir. P.N. Boekel en mr. J. Th. Bonnerman was algemeen secretaris. ²⁷

---

27 Zie, de organisatie-schema's en het adresboekje "Dienst Voedselvoorziening in Oorlogstijd", opgenomen in inventarisnummer 1 van het Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd.

DE AFDELING ALGEMENE ZAKEN

De Afdeling Algemene Zaken was ontstaan uit de eerder genoemde Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden en Voedselvoorziening in Oorlogstijd. Zoals in Deel I van de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving op bladzijde 6 sub 1 over de Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden is geschreven, vormde ook de Afdeling Algemene Zaken de schakel tussen de technische afdelingen van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening. De Afdeling Algemene Zaken droeg ook zorg voor de juiste gang van zaken bij de correspondentie van de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening met de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij alsmede met andere instanties en particulieren. Voorts werden op deze afdeling alle organisatorische aangelegenheden met de voormalige crisisorganisaties en later met de instanties voor de voedselvoorziening behandeld. Op deze afdeling werden de plannen ontworpen en de maatregelen voorbereid met betrekking tot de opbouw van de organisatie voor de voedselvoorziening ter uitvoering van het later te noemen Besluit Voedselvoorziening 1940 en het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941.

DE AFDELING BIJZONDERE AANGELEGENHEDEN

De Afdeling Bijzondere Aangelegenheden is ontstaan uit de op bladzijde 11 genoemde Afdeling Secretariaat van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening, die in de periode 1937-1939 beschouwd kon worden als het studie- en voorbereidingsorgaan voor de voedselvoorzieningsmaatregelen in oorlogstijd. Naarmate de door deze afdeling getroffen voorbereidingen in een meer gevorderd stadium kwamen, werden de werkzaamheden overgedragen of aan de reeds bestaande crisisorganen of aan speciaal daartoe in het leven geroepen instanties. Ook toen de oorlogsomstandigheden eenmaal waren aangebroken, bleef deze afdeling dit karakter in zekere mate behouden. Naast deze z.g. pioniersarbeid vonden op de Afdeling Bijzondere Aangelegenheden al die werkzaamheden plaats die niet bij een of andere afdeling of instantie waren onder te brengen.

DE AFDELING BEDRIJFSVERGUNNINGEN

De Afdeling Bedrijfsvergunningen behandelde de verzoeken om vergunning tot het vestigen of uitbreiden van een bedrijf op het gebied van de voedselvoorziening. Zij adviseerde de Secretaris-Generaal aangaande de eventuele verstrekking van een dergelijke vergunning.

DE AFDELING COMMERCIËLE ZAKEN

De Afdeling Commerciële Zaken had tot taak het regelen en geven van aanwijzingen aan de voormalige centrale crisisorganisaties en later aan de in het kader van de tot stand gekomen bedrijfsorganisatie voedselvoorziening nieuwe commerciële lichamen, omtrent de opzet en de uitvoering van commerciële projecten, compensatietransacties, regelingen met betrekking tot

de in- en uitvoer en de commerciële zijde van de contracten. Tenslotte omvatten haar werkzaamheden de bestudering van het probleem van de door de oorlogsomstandigheden uitgeschakelde bedrijfstakken en de aan deze eventueel te verlenen vergoedingen.

DE AFDELING PERSONEEL EN MATERIEEL

De Afdeling Personeel en Materieel was belast met de aangelegenheden betreffende het personeel en het materieel van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd. Zij behandelde voorts alle zaken van huishoudelijke aard.

ADVISERENDE ORGANEN

Op bladzijde 4 van Deel II van de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving is medegedeeld, dat op grond van artikel 3 sub 10 van het Crisisorganisatiebesluit - later op grond van artikel 26a van de Landbouwcrisiswet 1933 - bij Beschikking van 25 april 1934m bi, 17701, Afdeling II van de Directie van de Landbouw het College van Regeringscommissarissen was ingesteld.²⁸

Onder de druk van de Duitse bezetters werd bij beschikking van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 31 augustus 1940, no.6351, Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, de naam van het bestaande College van Regeringscommissarissen gewijzigd in College voor de Voedselvoorziening.²⁹

HUISVESTING

³⁰

Het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd was oorspronkelijk gehuisvest in het gebouw van de Afdeling Juridische Zaken van de Stichting Landbouwcrisisbureau en van het Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933 aan het Lange Voorhout nos. 1-3 te 's-Gravenhage.

---

28 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. nos. 1 en 2 en bladzijde 5.

29 Het is de samensteller van deze inventaris bekend, dat de Duitse bezettingsautoriteiten te veel gelijkenis vonden in de titel "Regeringscommissaris" en die van "Rijkscommissaris", die bij decreet van de "Führer" van 18 mei 1940, artikel 6, was toebedeeld aan dr. Arthur Seyss Inquart, Rijkscommissaris voor de bezette Nederlandse Gebieden. (Reichsgesetzblatt, Deel I, bladzijde 778 en Verordeningenblad 1940, stuk 1, no. 1).

30 De vele wijzigingen in de huisvesting als gevolg van de oorlogsomstandigheden waren nog bekend aan de samensteller van deze inventaris en zullen aan de onderzoeker slechts blijken uit de adressering van de stukken. Huurcontracten en adreswijzigingen met uitzondering van een rondschriften na de brand (zie inv. no. 261) zijn niet aangetroffen.

Na de brand van dit gebouw in de nacht van 31 januari op 1 februari 1941³¹ werden enige afdelingen van het Rijksbureau ondergebracht in het voormalig Provinciehuis aan het Korte Voorhout no. 5.³² Enige maanden later verhuisden deze afdelingen naar het voormalig hotel "Zeerust" te Scheveningen op de hoek van de Keizerstraat en de Zeekant. In 1942 begonnen de Duitsers met de bouw van de z.g. "Atlantikwall", waarin ook de Nederlandse kust was opgenomen. Als gevolg van de door de Duitsers bevolen evacuatie gingen deze afdelingen naar het gebouw van de Pensioenraad aan de Benoordenhoutseweg no. 45.³³

Na de afsluiting van de z.g. vesting "Scheveningen-Benoordenhout-Clingendaal" werden de afdeling Algemene Zaken en de secretariaten van de Raad voor de Voedselvoorziening en van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening overgebracht naar het gebouw van het toenmalige Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Landbouw en Visserij aan het Bezuidenhout 30.

De huisvesting van de andere afdelingen van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd zal worden vermeld in Deel II van deze inventaris.

Tengevolge van herhaalde bomaanvallen van de geallieerde luchtmacht op de in genoemde vesting opgestelde Duitse "V-II"-installaties was het niet langer verantwoord in het gebouw aan het Bezuidenhout te blijven. De boven genoemde afdelingen werden in eind februari 1945 verplaatst naar het gebouw van het voormalige Ministerie van Oorlog aan het Plein. Het militaire succes van de geallieerden maakte ook de politie van de Duitsers in nog bezet Nederland steeds hachelijker met als gevolg, dat de Duitsers - voor zo ver het de omgeving van 's-Gravenhage betrof - zich concentreerden in de gebouwen rond het Plein. De straten die toegang gaven tot het Plein werden met versperringen afgesloten en het gebouw van het Ministerie van Oorlog moest hals over kop worden ontruimd. Het Rijksbureau verhuisde tegen het einde van maart 1945 naar een reeds door de Duitsers ontmantelde fabriekshal van Van der Heem te Voorburg.

Aangezien deze huisvesting verre van ideaal was, werd tenslotte "inwoning" gevonden in het gebouw van het Aan- en Verkoopbureau voor Akkerbouwprodukten - het latere Voedselimportbureau - aan de Hooftskade no. 1 te 's-Gravenhage. Daar werd op zaterdag 5 mei 1945 de "Bevrijding" van de Duitsers beleefd en gevierd.

---

31 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, inv. no. 24.

32 Bij het bombardement van het Bezuidenhout op 3 maart 1945 werd ook dit gebouw verwoest.

33 Daar deze dienst niet noodzakelijk was voor de oorlogsvoering en voedselvoorziening was het personeel geëvacueerd naar het midden van het land.

Kort daarop werd de Dienst van de Voedselvoorziening verplaatst naar het gebouw van het Centraal Bureau voor de Statistiek ³⁴, Oostduinlaan 2 te 's-Gravenhage.

OPHEFFING

Na de bevrijding van de Duitse bezetting op 5 mei 1945 werd bij Koninklijk Besluit van 23 juni 1945 ingesteld het Ministerie van Voedselvoorziening, Landbouw en Visserij. ³⁵ In de periode van 5 mei tot 23 juni 1945 fungeerde het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in oorlogstijd, dat tot 5 mei 1945 had geressorteed onder het Departement van Landbouw en Visserij, als Directie van de Voedselvoorziening.

Bij Beschikking van 11 oktober 1945, no. K 665, Afdeling Kabinet van het inmiddels van naam veranderde nieuwe Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening ³⁶, waarbij de organisatie van dit Ministerie nader werd geregeld, was de Directie van de Voedselvoorziening officieel aan het Ministerie toegevoegd.

Dit betekende het einde van de Stichting Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933. ³⁷

III. DE RAAD VOOR DE VOEDSELVOORZIENING(1942-1945)

INSTELLING

In Artikel 15 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 was een Raad voor de Voedselvoorziening geprojecteerd. De Raad was bedoeld voor het onderhouden van het contact tussen de Dienst Voedselvoorziening enerzijds en de belanghebbenden in de landbouw, industrie, handel en middenstand anderzijds. Bij Besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 24 maart 1942, no. 6751, Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, werd ingesteld een Raad voor de Voedselvoorziening. Tevens werden regelen vastgesteld betreffende de samenstelling, de taak en de bevoegdheden van de Raad. ³⁸. Op 31 maart 1942 werd de Raad geïnstalleerd door dr. H.M. Hirschfeld, secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij.

De Raad voor de Voedselvoorziening kwam in de plaats voor het in 1940 ingesteld College voor de Voedselvoorziening, waarin tengevolge van verschillende wijzigingen te weinig schakeringen op het gebied van de

---

34 Als niet noodzakelijk voor de oorlogsvoering en de voedselvoorziening was dit Bureau geëvacueerd naar het midden van het land.

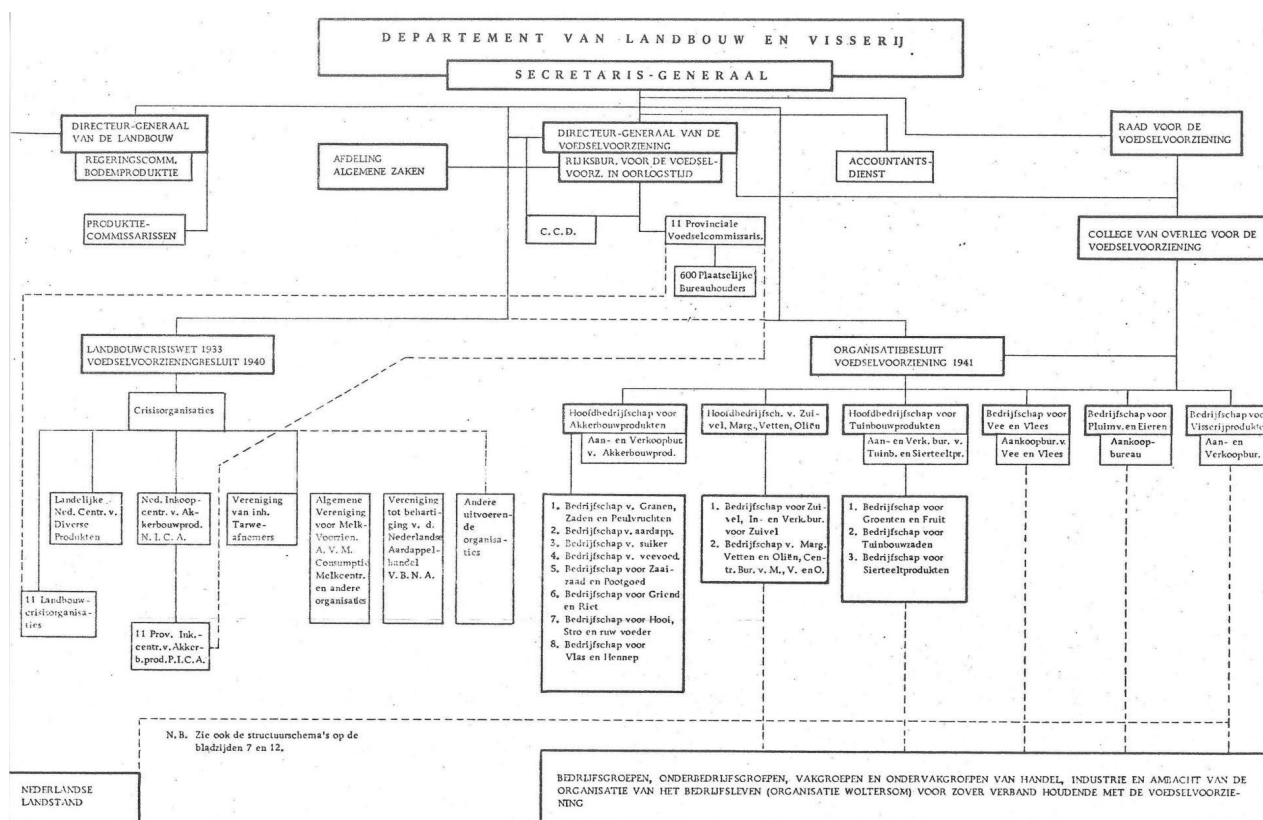
35 Zie Stbl. F 113 van 1945.

36 Zie Stbl. F 218 van 1945.

37 Van een liquidatie als bedoeld in artikel 18, lid 2 van de Statuten van het Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933 zijn geen stukken aangetroffen.

38 Zie Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1.

voedselvoorziening waren vertegenwoordigd.³⁹ Door de opheffing van de Landbouwcrisisorganisaties en de totstandkoming van de bedrijfsorganisaties c.q. bedrijfsschappen op het gebied van de voedselvoorziening was ook de Centrale Commissie ex artikel 27 van de Landbouwcrisiswet 1933 in zijn bestaande vorm niet langer te handhaven. De nieuwe Raad voor de Voedselvoorziening trad ook in haar plaats.⁴⁰

TAAK

De Raad had tot taak de Secretaris-Generaal van advies te dienen bij de uitvoering van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941 en van andere wettelijke regelingen op het gebied de voedselvoorziening. De Raad diende te zorgen voor het contact tussen de ambtelijke instanties van de Dienst Voedselvoorziening enerzijds en de organisaties en groepen, die ten behoeve van de organisatie van de voedselvoorziening ingesteld.⁴¹

39 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, bladzijde 5 en 6.

40 Zie Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1. Voor de stukken betreffende de Centrale Commissie, zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, inv. nos. 74.

41 Zie Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1.

SAMENSTELLING

In de Raad van de Voedselvoorziening hadden zitting de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening, die tevens voorzitter was, de Directeur-Generaal van de Landbouw en een aantal hoofdambtenaren van deze beide dienstonderdelen en vertegenwoordigers van departementen, die nauw bij de voedselvoorziening waren betrokken.

Voorts werden benoemd vertegenwoordigers van de Bedrijfsorganisaties c.q. van de Bedrijfschappen Voedselvoorziening, van de organisatiegroepen voor handel, industrie en ambacht, van de Nederlandse Landstand en van de wetenschap op het gebied van de voeding en de volksgezondheid.

Tot secretarissen werden benoemd mr. F. Daniëls en drs. H.W. Pleiter; adjunct-secretaris was dr. C.M.E. van Schelven.⁴²

OPHEFFING

Na de bevrijding van de Duitse bezetting op 5 mei 1945 heeft de Raad voor de Voedselvoorziening niet meer gefunctioneerd. Stukken betreffende de beëindiging van de werkzaamheden of de opheffing zijn niet aangetroffen.

IV. College van Overleg voor de Voedselvoorziening (1942-1949)**INSTELLING EN TAAK**

Naast de Raad voor de Voedselvoorziening was voor de behandeling van de meer dagelijkse aangelegenheden betreffende de voedselvoorziening een wekelijkse vergadering in het leven geroepen; door de Directeur-Generaal genaamd "Ambtelijk College tot behartiging van voedselvoorzieningsaangelegenheden". Gemakshalve werd dit College in het vervolg aangeduid met de naam "College van Overleg voor de Voedselvoorziening". Dit "officieuze College" is dan ook niet bij besluit of beschikking als zodanig ingesteld. Er diende vermeden te worden, dat het niet al te duidelijk een voortzetting zou blijken te zijn van het voormalige College voor de Voedselvoorziening.⁴³

SAMENSTELLING

Uit de stukken bleek, dat het voorzitterschap als vanzelfsprekend was toegefallen aan de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening, ir. S.L. Louwes. Eveneens uit de ondertekening van de stukken bleek, dat de functie

---

42 Voor een volledige opgave van alle benoemde personen zie het Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 1.

43 Zie het Archief van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening, inv. no. 1. Naar de secretaresse van de toenmalige Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening de samensteller mededeelde, had de Directeur-Generaal zich in dit College omringd van een aantal hoofdambtenaren, die uit het goede Nederlandse hout waren gesneden. Dit in tegenstelling tot de Raad voor de Voedselvoorziening, waarin o.a. ook vertegenwoordigers van de Nederlandse Landstand zitting hadden.

van secretaris werd vervuld door mr. F. Daniëls. Bij schrijven van de voorzitter van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening van 11 maart 1942, no. 1, werden op de eerste plaats tot deelneming aan de besprekingen van dit College uitgenodigd de leden van het voormalige College voor de Voedselvoorziening⁴⁴, vervolgens de voorzitters van de Bedrijfsorganisaties c.q. Bedrijfschappen op het gebied van de Voedselvoorziening en tenslotte de in de voetnoot op bladzijde 29 te memoreren mejuffrouw mr. E.W. Hoetink.⁴⁵

Ook de benoeming van deze personen was niet bij besluit of beschikking geschied.

OPHEFFING

Aan de activiteiten van dit College kwam een einde, toen bij Beschikking van de Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening van 9 maart 1949, no. J 772, Afdeling Wetgeving en Juridische Zaken, werd ingesteld een College van Overleg voor de Voedselvoorziening in Buitenlandse Agrarische Aangelegenheden.⁴⁶

SLOTBESCHOUWING

Alvorens de geschiedenis van de Dienst voor de Voedselvoorziening te beëindigen, lijkt het de samensteller van deze inventaris gewenst het totstandkomen te vermelden van twee voor de organisatie en de taak van de Dienst voor de Voedselvoorziening belangrijke besluiten.

In dit verband lijkt het hem eveneens nuttig enige informatie te verstrekken ten aanzien van de Nederlandse Landstand. Vooral daar de toekomstige onderzoeker in de omschrijving van de stukken de naam van deze instelling meer malen zal tegenkomen.

LANDBOUWCRISSWET 1933 EN VOEDSELVOORZIENINGSBESLUIT 1940

Hoewel de Landbouwcrisiswet 1933 tezamen met de reeds eerder genoemde Wet van 30 september 1938 verschillende bevoegdheden inhield tot het treffen van regelingen op het gebied van de voedselvoorziening, was gebleken, dat onder de toenmalige tijdsomstandigheden aan ruimere bevoegdheden dringend behoefte bestond. Immers na de bezetting van Nederland in mei 1940 stonden de Nederlandse autoriteiten voor geheel nieuwe problemen ten aanzien van de voedselvoorziening en de daarmee verband houdende distributie van levensmiddelen.

---

44 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. no. 2.

45 Zie het Archief van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening, inv. no. 1.

46 Ibidem

Een voorlopige oplossing werd gevonden in het verlengen van de reeds bestaande "crisiswetten". Dit was geschied bij Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, van Landbouw en Visserij, van Waterstaat, van Binnenlandse Zaken, van Koloniën en van Financiën.⁴⁷

Teneinde tot een definitieve wettelijke Nederlandse regeling te geraken, zou het noodzakelijk zijn de Landbouwcrisiswet 1933 te wijzigen. Onder de Duitse bezetting werd dit echter minder gewenst geacht. De voorkeur werd gegeven aan een geheel nieuw besluit op grond van paragraaf 1 van de verordening 23/1940, uit te vaardigen door de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij. Dit besluit van 21 december 1940 - het Voedselvoorzieningsbesluit 1940 - gold naast de Landbouwcrisiswet 1933 het karakter van een "bevoegdheidswet".⁴⁸

Het Voedselvoorzieningsbesluit 1940 verleende de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij de bevoegdheid regelingen te treffen omtrent het bereiden, vervaardigen, telen voortbrengen en oogsten van "crisisprodukten", vallende onder de Landbouwcrisiswet 1933, of ieder ander produkt van de landbouw, dat van belang was voor de voedselvoorziening.

HET ORGANISATIEBESLUIT VOEDSELVOORZIENING 1941

⁴⁹

Het was de wens van de Duitse autoriteiten, dat het Nederlandse economische leven op dezelfde wijze diende te worden georganiseerd als dit in Duitsland het geval was met de z.g. "Marktverbände" n.l. in "bedrijfsorganisaties". In de eerste plaats zouden deze bedrijfsorganisaties moeten worden ingedeeld naar de aard van de bedrijven - in horizontale zin - en in de tweede plaats naar de grondstof ten aanzien waarvan deze bedrijven economische handelingen verrichtten - in verticale zin -. Tot dit doel was ingesteld de z.g. "Commissie-Woltersom".⁵⁰

⁴⁷ Verordeningenblad van 20 juli 1940, blz. 198.

⁴⁸ Zie het Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 180 en het Verordeningenblad van 13 januari 1941, Stuk 2, no. 12. Zie ook de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. no. 8, Bijlage-dossier no. 2864 en Deel III, Archief van de Stichting Regeringbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933, Afdeling Akkerbouw, inv. no. 300.

De stukken betreffende de samenstelling van het Besluit en de geparafeerde minuten zijn niet aangetroffen. Vermoedelijk zijn deze verloren gegaan bij de brand van de gebouwen Lange Voorhout 1 en 3, waar destijds de Afdeling Algemene Zaken was gehuisvest. Zie Archieven betreffende Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, inv. no. 24.

⁴⁹ Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. no. 8, Bijlagen-dossier no. 2776.

⁵⁰ De organisatie Woltersom ontstond op grond van een op 1 november 1940 afgekondigd besluit - het z.g. "Basisbesluit" - van de Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, waarbij regelingen werden getroffen voor de opbouw van een zelfstandige organisatie voor het bedrijfsleven met uitsluiting van de sector landbouw en voedselvoorziening. Ter uitvoering werd op 12 november 1940 een Organisatiecommissie ingesteld onder voorzitterschap van mr. H.L. Woltersom, directeur van de Rotterdamse Bankvereniging te 's-Gravenhage. Secretaris was H.C. van Maasdijk,

Op het terrein van de voedselvoorziening echter bestond reeds een hechte organisatie, ontstaan uit de eerder genoemde crisisorganisaties.⁵¹

Om nu deze bestaande crisisorganisaties op landbouw- en voedingsgebied om te vormen tot openbare lichamen tot vertegenwoordiging van het bedrijfsleven in de zin van de gewijzigde moderne organisatie, werd bij Besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 28 maart 1941, uitgevaardigd het "Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941".⁵²

Op grond van dit Besluit zijn de bestaande centrale crisisorganisaties omgevormd tot z.g. "Bedrijfsorganisaties", die speciaal de marktordenende taak ten aanzien van de produkten, die onder haar beheer stonden, uitoefenden en tot aan- en verkoopbureaux, de zuiver als commerciële lichamen fungeerden.⁵³

Teneinde verwarring met de de horizontale organisaties te voorkomen, werd sinds 13 juli 1942 bij de voedselvoorzieningsorganisaties niet meer gesproken van "bedrijfsorganisaties" maar van het "Hoofd- en Bedrijfschappen". In chronologische volgorde gerangschikt waren de volgende Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- Bedrijfschappen tot stand gekomen.

Met ingang van 15 november 1941: de Bedrijfsorganisatie voor Vee en Vlees⁵⁴,

met ingang van 1 februari 1942: de Bedrijfsorganisatie voor Zuivel, Margarine, Vetten en Oliën,⁵⁵ de Onderbedrijfsorganisatie voor Zuivel, de Onderbedrijfsorganisatie voor Margarine, Vetten en Oliën,

met ingang van 1 april 1942: de Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten,⁵⁶ de Onderbedrijfsorganisatie voor Granen, Zaden en Peulvruchten, de Onderbedrijfsorganisatie voor Zaaizaad en Pootgoed, (sinds 15 april 1943 Bedrijfschap voor Zaaizaad en Pootgoed voor Akker- en Weidebouw), de Onderbedrijfsorganisatie voor Veevoeder, de Onderbedrijfsorganisatie voor Aardappelen, de Onderbedrijfsorganisatie voor Suiker, de Onderbedrijfsorganisatie voor Hooi, Stro en Ruwvoeder, de Onderbedrijfsorganisatie voor Griend en Riet, de Onderbedrijfsorganisatie voor Vlas en Hennep,

met ingang van 15 juli 1942 de Bedrijfsorganisatie voor Pluimvee en Eieren,⁵⁷

---

directeur van de N.V. Nederlandse Bankinstellingen te 's-Gravenhage. Na de bevrijding op 5 mei 1945 werd de organisatie aanvankelijk gehandhaafd, tot in 1950 de Wet op de Bedrijfsorganisatie tot stand kwam, Stbl. 1950, K 22.

51 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I inv. no. 83.

52 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. no. 8, Bijlage-dossier no. 2776 en het Verordeningenblad van 1 april 1941, no. 69. Stuk no. 14.

53 Zie Archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 308-313.

54 St. Crnt. van 17 oktober 1941, no 203.

55 St. Crnt. van 30 januari 1942, no. 21.

56 St. Crnt. van 30 maart 1942, no. 62.

57 St. Crnt. van 14 juli 1942, no. 161.

met ingang van 15 augustus 1942 het Hoofdbedrijfschap voor Tuinbouwprodukten,⁵⁸ het Bedrijfschap voor Groenten en Fruit, het Bedrijfschap voor Sierteeltprodukten, het Bedrijfschap voor Tuinbouwzaden,

met ingang van 15 november 1942 het bedrijfschap voor Visserijprodukten.⁵⁹

Aan de Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- en Bedrijfschappen waren verbonden z.g. commerciële lichamen in de vorm van aan- en verkoopbureaux c.q. centrale bureaux belast met de commerciële transacties, die uit de werkzaamheden van de Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- en Bedrijfschappen voortvloeiden.

Voor de uitvoering van de regelingen op het gebied van de akkerbouw en de veehouderij in de provincies maakten de Bedrijfsorganisaties c.q. de Hoofd- en Bedrijfschappen gebruik van de bureaux van de Provinciale Voedselcommissarissen, die tevens als ambtelijk apparaat optraden in de organisatie van de dienst voor de voedselvoorziening in oorlogstijd. Deze Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- en Bedrijfschappen namen de werkzaamheden over van de voormalige "crisis-centrale".

Het personeel van de centrale crisis-organisaties was bij boven omschreven hervorming automatisch overgegaan in de Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- en Bedrijfschappen respectievelijk de aan- en verkoopbureaux c.q. centrale bureaux.⁶⁰

Het "Gewijzigd Crisis-Arbeidsreglement" werd daartoe gewijzigd in "Arbeidsvoorwaarden Voedselvoorziening".⁶¹

De bevoegdheden van de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening waren geregeld bij het Besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 24 oktober 1941, no. 32701, Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd.⁶²

Bij Besluit van de Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visserij van 15 juli 1941, no. 16601, Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd was tot stand gekomen het

---

58 St. Crnt. van 20 augustus 1942, no. 161.

59 St. Crnt. van 17 november 1942, no. 224 en zie Deel III van de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, het archief van de Nederlandse Visserijcentrale, inv. no. 1

Zie voor de voetnoten 1-6 bovendien het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 308-313. Het is passend in dit verband de naam te noemen van de hoofdambtenaar van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, mejuffrouw mr. Everdina Wilhelmina Hoetink. In augustus 1944 werd zij tijdens een vergadering door de Duitsers gearresteerd. Op 16 februari 1945 is zij in Duitse gevangenschap in het concentratiekamp Ravensbrück overleden. Een afdruk van de redevoeringen, gehouden bij haar herdenking op 4 mei 1948, is in deze inventaris opgenomen onder inventaris no. 562.

60 Zie het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 308-313.

61 Zie het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 386.

62 St. Crnt. van 25 oktober 1941, no. 208.

Algemeen Reglement betreffende de Samenstelling, Inrichtingen en Bevoegdheden van Organisaties, ingesteld op het gebied van de Voedselvoorziening. ⁶³

Sinds 24 december 1941 was verschenen "Het Voedselvoorzieningsblad", waarin de besluiten en verordeningen, uitgaande van de Bedrijfsorganisaties c.q. Hoofd- en Bedrijfschappen werden gepubliceerd. Deze publicatie gold tevens als de officiële aankondiging. ⁶⁴

DE NEDERLANDSE LANDSTAND

De gevormde organisaties van het bedrijfsleven (Woltersom) in het algemeen en die voor de Dienst van de Voedselvoorziening (Organisatiebesluit Voedselvoorziening) in het bijzonder dienen niet verward te worden met de z.g. "Standen-organisaties" van de Nationaal-Socialistische Beweging in Nederland (N.S.B.). Naar het voorbeeld van Duitsland heeft de "Leider" van de N.S.B., ir. A. Mussert, geprobeerd om in Nederland het oude gildenstelsel te doen herleven door z.g. "Standen-organisaties" in het leven te roepen. In deze organisaties konden zowel werkgevers als werknemers worden opgenomen. De Nederlandse Landstand is een voorbeeld van een dergelijke "Standenorganisatie". Als een getrouwe kopie van de Duitse "Reichsnährstand" was de Landstand opgericht bij Verordening van de Rijkscommissaris van 22 oktober 1941 ⁶⁵, als een openbaar lichaam met verordenende bevoegdheid overeenkomstig artikel 153 van de Grondwet. Deze bevoegdheid strekte zich echter zuiver uit over de wijze, waarop de boer zijn bedrijf uitoefende; niet over het treffen van marktregelingen e.d. Als zodanig had het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd weinig met de Landstand te maken. Wel echter was dit het geval met de Directie van de Landbouw, waarvan de Directeur-Generaal als Regeringscommissaris voor de Bodemproductie zeer nauw contact diende te onderhouden met genoemde N.S.B.-instelling.

Vermeldenswaard is in dit verband, dat de Directeur-Generaal van de Landbouw, G.J. Ruiter, tevens Secretaris-Generaal was van de Nederlandse Landstand. ⁶⁶

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

Na de bevrijding van de Duitse bezetting in mei 1945 zijn de archieven van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, van de Raad voor de Voedselvoorziening en

63 Zie het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 308, St. Crnt. van 16 juli 1941, no. 136.

64 Zie het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 15-18.

65 Zie Verordeningenblad 1941, no. 196, Stuk 44.

66 Na informatie is gebleken, dat ten tijde van het samenstellen van deze inventaris het archief van de Nederlandse Landstand alsmede het archief van de Hauptabteilung Ernährung und Landwirtschaft beim Reichskommissar waren ondergebracht bij het Rijksbureau voor Oorlogsdocumentatie te Amsterdam.

van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening aangetroffen in het gebouw Oostduinlaan 2 te 's-Gravenhage. In dit gebouw was in mei 1945 de Directie van de Voedselvoorziening van het Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening gehuisvest.

Na een voorlopige verpakking in dozen zijn de archieven overgebracht naar de toenmalige archiefbewaarplaats van het Ministerie aan de Nieuwe Haven 105 te Schiedam. Bij de verhuizing van deze archiefbewaarplaats in 1968 naar één van de gebouwen op het terrein van het voormalige Marine-Opkomst-Centrum (M.O.C.) te Voorschoten werden ook de archieven van de dienst van de voedselvoorziening aldaar opgesteld.

De opdracht tot het ordenen en beschrijven van de oude archieven vloeit voort uit de taakstelling van de Beheerder van het oude archief.

De inventarissen van de archieven betreffende de voedselvoorziening zijn in het algemeen opgesteld overeenkomstig de Richtlijnen voor het samenstellen van beschrijvende inventarissen van W.N. Berends, Hoofd van de Centrale Afdeling Post- en Archiefzaken van het Ministerie van Landbouw en Visserij, van 1 juni 1972, samengesteld in overleg met de Algemene Rijksarchivaris.

In de jaren 1972-1974 had in de archiefbewaarplaats van het Ministerie van Landbouw en Visserij te Voorschoten de inventarisatie van deze archieven plaats.

Zoals uit het structuurschema op bladzijde 14 blijkt, bestonden er bij het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd onderstaande afdelingen en bureaux: Afdeling Algemene Zaken (voorheen Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden/Voedselvoorziening ⁶⁷

- Afdeling Bijzondere Aangelegenheden
- Afdeling Bedrijfsvergunningen
- Afdeling Personeel en Materieel
- Afdeling Voedingsvraagstukken met de Onderafdeling Massavoeding (Centrale Keukens)
- Afdeling Prijzen met de Onderafdeling Prijzencontrole
- Afdeling Administratie Productiecontrole
- Afdeling Buitenland
- Afdeling Handel en Nijverheid
- Afdeling Sociale Aangelegenheden
- Afdeling Vervoer
- Bureau van de Commercieel-Adviseur (de latere Afdeling Commerciële Zaken)
- Bureau Grondstoffen
- Kunstmestdistributiebureau (K.D.B.)
- Bureau Ontruiming⁶⁸ en

67 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I.

68 Het archief van het Bureau Ontruiming (voortgezet onder de naam Rijksdienst voor Landbouwherstel) is na vernietiging van de dossiers betreffende de uitvoering, bij proces-

- Sectie Spiritus.

Bij de aanvang van de inventarisatie zijn onderstaande archieven aangetroffen:

- Afdeling Algemene Zaken
- Afdeling Bijzondere Aangelegenheden
- Afdeling Personeel en Materieel
- Afdeling Commerciële Zaken en
- Afdeling Voedingsvraagstukken.

Het is de samensteller van deze inventaris bekend, dat in verband met de toenmalige schaarste van grondstoffen voor de papierindustrie de archieven van de Afdelingen Bedrijfs-vergunningen, Handel en Nijverheid, Prijzen en Vervoer, van Bureau Grondstoffen, van het Kunstmestdistributiebureau en van de Sectie Spiritus, als zijnde organen, slechts belast met de uitvoering van regelingen, getroffen op de Afdeling Algemene Zaken, rigoures zijn vernietigd.

De archieven van de Afdeling Administratieve Productiecontrole, Buitenland en Sociale Aangelegenheden zullen waarschijnlijk, als zijnde van zeer geringe omvang, tengevolge van de vele verhuizingen - vaak onder moeilijke omstandigheden - verloren zijn gegaan.

De Onderafdeling Prijzencontrole is in september 1942 opgeheven. De werkzaamheden zijn overgenomen door de Afdeling Opsporing van de Dienst van de Gemachtigde voor de Prijzen, die ressorteerde onder het toenmalige Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart.⁶⁹

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Overbrenging van een overheidsarchief

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is krachtens bepalingen van de Archiefwet overgebracht.

---

verbaal van overdracht d.d. 23 november 1967 overgedragen naar het Algemeen Rijksarchief.

69 Zie inv. nr. 1

Inhoud en structuur van het archief

SELECTIE EN Vernietiging

RIJKSbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd

Hieronder is een lijst opgenomen van de door de samensteller van deze inventaris tijdens de bewerking vernietigde archiefbescheiden.

Lijst van vernietigde archiefbescheiden uit het archief van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd.

1. Duplicaten van in origineel aangetroffen stukken.
2. Stukken betreffende de aanschaffing van verbruiksgoederen.
3. Stukken betreffende ziekte en verlof van het personeel.
4. Stukken betreffende de vergoeding van reis- en verblijfskosten.
5. Stukken betreffende de uitvoering van distributiemaatregelen.

RIJKSbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd

Hieronder is een lijst opgenomen van door de samensteller van deze inventaris tijdens de bewerking vernietigde bescheiden. De stukken, genoemd onder de nummers 1-7 zijn vernietigd ingevolge de Lijst van voor vernietiging in aanmerking komende stukken van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

Lijst van vernietigde archiefbescheiden uit het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd

1. Stukken welke gediend hebben tot het samenstellen van de begrotingen
2. Stukken betreffende comptabele aangelegenheden
3. Stukken betreffende aanschaffing van verbruiksgoederen
4. Stukken betreffende onderhoud en voorzieningen aan dienstgebouwen
5. Stukken betreffende ziekte en verlof van het personeel
6. Stukken betreffende vergoeding van reis- en verblijfskosten
7. Stukken betreffende de uitvoering van distributiemaatregelen
8. Stukken betreffende de uitvoering van het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening

De stukken betreffende de uitvoering van het Besluit Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening zijn, nadat deze taak van het toenmalige Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening was overgedragen aan het Ministerie van Justitie, incidenteel vernietigd. De procedure voor deze incidentele vernietiging is verricht door het Ministerie van Justitie, waarbij de restrictie is gemaakt, dat slechts de stukken betreffende de "mondelijke vonnissen"-verreweg het overgrote deel - voor vernietiging in aanmerking kwamen. De stukken betreffende een aantal "schriftelijke vonnissen" dienden bewaard te

blijven. Deze stukken zijn met de daarbij behorende indices bij proces-verbaal van overdracht d.d. 25 maart 1964 overgedragen aan het Ministerie van Justitie.

COLLEGE VAN OVERLEG VOOR DE VOEDSELVOORZIENING

De duplicaten en de daarvoor in aanmerking komende stukken betreffende de materiële en personele aangelegenheden zijn ingevolge de Lijst, houdende opgave van voor vernietiging in aanmerking komende stukken van het Ministerie van Landbouw en Visserij vernietigd. Een lijst van de vernietigde stukken is hieronder opgenomen.

Lijst van vernietigde archiefbescheiden uit het archief van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening

1. Duplikaten van de in origineel aangetroffen stukken
2. Stukken, welke hebben gediend tot het samenstellen van begrotingen
3. Stukken betreffende controle op het financieel beheer
4. Stukken betreffende de verkoop van overtollige goederen
5. Stukken betreffende de aanschaffing van verbruiksgoederen
6. Stukken betreffende de huur van dienstgebouwen
7. Stukken betreffende onderhoud en voorzieningen aan dienstgebouwen
8. Stukken betreffende ziekte en verlof
9. Stukken betreffende de vergoeding van reis- en verblijfkosten
10. Stukken betreffende de toekenning van kindertoelage
11. Stukken betreffende de uitvoering van distributiemaatregelen

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

RIJKSBUROU VOOR DE VOORBEREIDING VAN DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

Teneinde de uniformiteit in de inventarisatie van de archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving en de Voedselvoorziening niet te verstoren, zijn de stukken betreffende de instelling, organisatie en opheffing van de in deze inventaris beschreven organen ook beschreven onder de groep "Stukken van algemene aard"; inventarisnummer 1. De samensteller van deze inventaris is zich er zeer wel van bewust, dat deze stukken na wijziging van de instructie tijdens de bewerking elders behoorden te worden geplaatst en beschreven.

Voor de groep "Stukken van bijzondere aard" is getracht door het samenstellen van een index op trefwoorden de toegankelijkheid te vergroten. Hierbij bleek echter, dat het grote aantal wijzigingen de index zodanig onoverzichtelijk maakte, dat voor het raadplegen van de stukken beter gebruik kan worden gemaakt van de inventaris, waarin de stukken -bovendien in aantal beperkt - in rubrieken zijn opgenomen.

Voor de stukken van meer vertrouwelijk en geheim karakter werd gebruik gemaakt van het z.g. "Kabinetsarchief van de Afdeling Juridische Zaken van de Stichting Landbouwcrisisbureau." ⁷⁰

---

70 Zie de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, bladzijde 10.

Toen het de samensteller van deze inventaris bleek, dat deze z.g. gerubriceerde stukken ontbraken aan zaken in het niet gerubriceerde archief, zijn deze zaken met de ontbrekende gerubriceerde stukken gecompleteerd.

RIJKSBUROU VOOR DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

Naar analogie van de inventarissen betreffende de Landbouwcrisiswetgeving is het archief van de Afdeling Algemene Zaken als eerste afdeling van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd voor inventarisatie in behandeling genomen, daar deze afdeling fungeerde als de Afdeling Juridische Zaken van dit bureau en als zodanig de voortzetting was van de Afdeling Juridische Zaken van de Stichting Landbouwcrisisbureau, fungerend als Afdeling Landbouwcrisisaangelegenheden.⁷¹

Evenals bij de archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving zijn hierna in behandeling genomen de archieven van de Raad voor de Voedselvoorziening en van het College van Overleg voor de Voedselvoorziening als zijnde de adviescolleges van de Secretaris-Generaal en van de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening.

De archieven van de Afdeling Bijzondere Aangelegenheden, Personeel en Materieel, Commerciële Zaken en Voedingsvraagstukken met de Onderafdeling Massavoeding zullen in een afzonderlijk deel worden beschreven.

Ook kan nog worden vermeld, dat evenals bij het archief van de Afdeling Juridische Zaken van de Stichting Landbouwcrisisbureau⁷² ook hier is aangetroffen een z.g. "Kabinetsarchief". Dit archief bevatte stukken van destijds meer vertrouwelijk en geheim karakter. Toen bij het samenstellen van deze inventaris bleek, dat deze stukken ontbraken aan de zaken in het niet gerubriceerde archief, zijn deze zaken met de ontbrekende gerubriceerde stukken gecompleteerd.

Onder de inv. nos. 560-563 zijn in de inventaris opgenomen de aan het archief toegevoegde stukken. Deze stukken zijn niet ambtshalve ontstaan tijdens de periode, waaronder het archief zich uitstrekt. Zij kunnen echter de toekomstige onderzoeker een ruimer inzicht geven ten aanzien van bepaalde facetten in de geschiedenis van de voedselvoorziening tijdens de tweede wereldoorlog.

COLLEGE VAN OVERLEG VOOR DE VOEDSELVOORZIENING

Aangezien het aantal omschrijvingen in deze inventaris gering is, is evenals bij de inventaris van het College van Regeringscommissarissen en van het College voor de Voedselvoorziening echter afgeweken van de klassieke indeling van een inventaris in "Stukken van algemene aard" en in "Stukken van bijzondere aard".

---

71 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I.

72 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, bladzijde 10.

In de volgorde van de inventarisnummers is getracht de gradatie van algemeen naar bijzonder toch te doen uitkomen. In verband met het groot aantal "Bijlagen-dossiers" is er van afgezien ieder archiefbestanddeel van een inventarisnummer te voorzien.

ORDENING VAN HET ARCHIEF

I. RIJKSBUROU VOOR DE VOORBEREIDING VAN DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

Het archief van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd bestond uit een verzameling stukken, die in rubrieken chronologisch waren geordend in omslagen. Deze omslagen waren gerangschikt volgens de datum van het jongste stuk in de omslag.

Aangetroffen werden de volgende rubrieken:

- Economische verdediging
- Provinciale Adviseurs c.q. Voedselcommissarissen
- Commissies
- Controle
- Voorraadvorming, opslag en distributie
- Overige stukken.

De inventaris is ingedeeld in stukken van algemene en in stukken van bijzondere aard. De aangetroffen ordening is gehandhaafd, echter met dien verstande, dat de stukken van algemene aard onder die titel zijn samengebracht.

II. RIJKSBUROU VOOR DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD

Het aangetroffen archief bleek te bestaan uit een verzameling zaaksgewijze geordende stukken (dossiers). Deze dossiers waren gerangschikt volgens het alfabetisch rubriekenstelsel.

Aangetroffen werden de volgende rubrieken:

Algemeen

Voedselvoorziening (algemeen)

Akkerbouw

- Aardappelen
- Aardappelmeel
- Brood
- Gerst
- Granen
- Griend en Riet
- Haver

-
- Hooi en Stro
  - Maïs
  - Peulvruchten
  - Rogge
  - Rijst
  - Tarwe
  - Veevoeder
  - Vlas en Hennep
  - Zaden
  - Bedrijfsorganisatie
  - Bedrijfsvergunningen
  - Bloembollen
  - Bloemisterij
  - Boomkwekerij
  - Bijenteelt
  - Centrale Keukens
  - Commissies
  - Controle
  - Destructie
  - In beslag genomen goederen
  - Koloniale waren en surrogaten daarvan
  - Landbouwcrisisorganisaties en Provinciale Voedselcommissarissen
  - Meststoffen
  - Organisatie en personeel
  - Paarden
  - Pluimvee
  - Prijzen
  - Rundvee
  - Schapen
  - Suiker
  - Suikerbieten
  - Tuchtrechtspraak
  - Tuinbouw
  - Turf
  - Varkens
  - Vis en Visprodukten
  - Wijnen, Bier en Gedistilleerd
  - Zuivel
    - Boter
    - Kaas
    - Margarine, Vetten en Oliën
    - Melk
    - Stillegging van zuivelbedrijven

Behalve de registers van de ingekomen en verzonden stukken is een index aangetroffen. Deze index is afgesteld naar onderwerpen - alfabetisch op trefwoord - de afzenders en de geadresseerden en is vervaardigd tijdens de registratuurperiode, teneinde het terugzoeken van de stukken te vergemakkelijken.⁷³

De inventaris is ingedeeld in stukken van algemene en stukken van bijzondere aard. De aangetroffen ordening in alfabetisch gerangschikte rubrieken is gehandhaafd, echter met dien verstande, dat stukken van algemene aard onder die titel zijn samengebracht.

Deze z.g. gerubriceerde stukken zijn over het algemeen kenbaar aan de aanduiding "V.V.O.-Kabinet"(Voedselvoorziening in Oorlogstijd - Kabinet) en aan een rode driehoek aan de rechter bovenzijde de stukken.⁷⁴

III. RAAD VOOR DE VOEDSELVOORZIENING

Het aangetroffen archief bleek te bestaan uit een verzameling zaaksgewijze geordende stukken (dossiers). Deze stukken waren gerangschikt volgens het alfabetische rubriekenstelsel. In het archief kwamen de volgende rubrieken voor:

- Algemeen
- Akkerbouw
- Bedrijfsorganisatie
- Eieren
- Landbouw
- Landbouwcrisisfonds
- Organisatie en personeel
- Prijzen en
- Veehouderij.

Tevens waren aanwezig een aantal registers van de ingekomen en verzonden stukken. Een index op de stukken is vermoedelijk niet aangelegd, daar het archief van zeer beperkte omvang is.

De inventaris is ingedeeld in stukken van algemene en in stukken van bijzondere aard. De bestaande ordening is gehandhaafd, echter met dien verstande, dat de stukken van algemene aard onder die titel zijn samengebracht.

---

73 Zie inv. nos. 135-141.

74 Er moogt op worden gewezen, dat ir. S.L. Louwes als Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en de Veehouderij (1934-1940) naast de archieven van de Afdeling Akkerbouw en Melkveehouderij (Deel II van de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving) en vanaf mei 1940 als Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening er een persoonlijk archief op naield. Bepaalde door hem aangegeven zaken werden daarin geadmistreerd onder de letters "G"=Geheim en "P"=Privé en bewaard. In overleg met de Rijksarchiefdienst kon dit archief als een afzonderlijk archief worden beschouwd en het zal in een eigen inventaris worden beschreven.

Daar het archief slechts 54 omslagen bevat, is er van afgezien alsnog een index samen te stellen. Bovendien zijn de stukken in de omslagen binnen de rubrieken chronologisch opgeborgen.

IV. COLLEGE VAN OVERLEG VOOR DE VOEDSELVOORZIENING

Evenals bij het archief van het College van Regeringscommissarissen en het College voor de Voedselvoorziening⁷⁵ kunnen ook in dit archief twee afdelingen worden onderscheiden.

- a. De bij het College ingekomen en de kopieën van de verzonden stukken, ingedeeld in rubrieken, alfabetisch gerangschikt en per jaar afgesloten.
- b. De vergaderstukken, verdeeld in enkele series, te weten:
  1. Een serie agenda's en conclusies van de vergaderingen.
  2. Een serie duplicaten van de onder a. bedoelde stukken, welke in de vergaderingen van het College zijn behandeld (z.g. "Bijlagen-dossiers"). Deze serie is voorzien van nummers, die de volgorde van het ontstaan aangeven (chronologisch dossierstelsel). Er is een ingang op deze "Bijlagen-dossiers" in kaartvorm aanwezig.
  3. Een serie overzichten van nog te verrichten werkzaamheden.
  4. Een serie ter kennisneming ontvangen jaarverslagen en afdrukken van notulen van (bestuurs)vergaderingen van crisiscentrales en van provinciale (crisis)organisaties c.q. Bedrijfsorganisaties/Bedrijfschappen.⁷⁶

Hoewel deze laatste serie op grond van de Lijst van voor vernietiging in aanmerking komende stukken van het Ministerie van Landbouw en Visserij voor vernietiging bestemd had kunnen worden, is hiervan afgezien, daar - zoals in de Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I is medegedeeld - onder druk van de Duitse bezetter de archieven van de crisiscentrales en van de provinciale (crisis)organisaties rigoureus zijn vernietigd om als materiaal voor de fabricage van nieuw papier te worden gebruikt.⁷⁷

Het verband tussen de stukken onderling is evenals bij de boven reeds eerder genoemde archieven als volgt aangegeven.

Datumstempels op de stukken van de dossiers verwijzen naar de vergaderdata van de agenda's. C(conclusie)-nummers eveneens op de stukken, verwijzen naar de genomen besluiten. De dossiersnummers in de marge van de agenda's verwijzen naar de stukken.

De kaartingang, afgesteld naar onderwerpen en de dossiersnummers, zijn in de registratuurperiode vervaardigd om het terugzoeken van de stukken te vergemakkelijken c.q. terwille van overzichten naar genoemde gezichtspunten.⁷⁸ In verband met de bovengenoemde verwijzing op de stukken naar de

---

75 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel I, bladzijde 10.

76 Zie inv. nos. 31-42 en 46-50.

77 Zie Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II, inv. no. 8, bijlagen-dossier no. 1992.

78 Zie de inv. nos 57 en 58.

verschillende series leek het evenals bij het archief van het College van Regeringscommissarissen en van het College voor de Voedselvoorziening raadzaam het archief van afdeling b. in stand te houden. Daarom heeft de samensteller van deze inventaris ook in dit archief de duplicaten uit afdeling b vervangen door de originali uit afdeling a.⁷⁹

Hierbij wordt nog opgemerkt, dat de originali in afdeling a. veelal ontbraken, omdat de meeste stukken ten behoeve van de distributie onder de leden van het College, reeds aanstonds op stencil of blauwdruk (Ormig) zijn vervaardigd.

In de inhoudsopgave op bladzijde 5 is een overzicht van de indeling van de inventaris opgenomen.

Ten gerieve van de raadpleger is een lijst samengesteld, die het nummer vermeld van het z.g. "Bijlagen-dossier" met een korte omschrijving van de inhoud. (Bijlage 3).

---

79 Omtrent dit onderwerp had bij het samenstellen van de inventaris betreffende de Landbouwcrisiswetgeving, Deel II uitvoering overleg plaats gehad met de Heer H.J. van Meerendonk, Hoofd van de IVe Afdeling van het Algemeen Rijksarchief.

Verwant materiaal***BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN***

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

VERWANTE ARCHIEVEN

De archieven van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, de Raad voor de Voedselvoorziening, 1942-1945, het College van Overleg voor de Voedselvoorziening, (1941) 1942-1949, zijn gesplitst in de volgende nummers: 2.11.23.01 tot en met 2.11.23.04 en 2.30.11.01 tot en met 2.30.11.14.

Verwant aan dit archief is het Werkarchief van de Regeringscommissaris voor de Akkerbouw en Veehouderij (Geheim Archief) en van de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening, te vinden bij het Nationaal Archief onder toegangsnummer 2.11.32.

Verder is er een verband met het archief van dr. ir. S.L. Louwes, sinds 1937 hoofd van het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd. Dit archief is ook te vinden op het Nationaal Archief onder toegangsnummer 2.21.238

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDELEN

A. STUKKEN VAN ALGEMENE AARD

- 1-5** Instelling en organisatie
1937-1940 5 omslagen
- 1** Stukken betreffende de voorbereiding van de organisatie van de voedselvoorziening in oorlogstijd, alsmede de instelling en organisatie van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd. 1937-1940
- 2** Stukken betreffende de instelling van de Afdeling Tuinbouw van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en benoeming van F.V. Valstar tot leider 1938
- 3** Stukken betreffende de instelling van de Afdeling Zuivel van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en benoeming van dr. ir. P.N. Boekel tot leider 1938
- 4** Stukken betreffende de instelling van de Afdeling Vis van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd en benoeming van C. Oud tot leider. 1938
- 5** Stukken betreffende de splitsing van de Afdeling Granen van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd in de Afdeling Granen, de Afdeling Bloem en Meel en de Afdeling Aardappelmeer. 1939
- 6-16** Verslagen van de werkzaamheden
1937-1940
- 6-7** Jaar- en maandverslagen 1937-1939 2 omslagen
- 6** Jaarrapporten van de werkzaamheden van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd van 1 april 1937-30 april 1939. 1937-1939
- 7** Maandverslagen van het Rijksbureau ter Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd; nos. 1-25 1937-1939
de nos. 2-8 ontbreken
- 8-14** Weekverslagen 1937-1940 7 omslagen

	8	Afdeling Granen 1937-1939	
	9	Afdeling Vetten 1937-1938	
	10	Afdeling Distributie 1938-1939	
	11	Afdeling Vlees 1937-1939	
	12	Afdeling Secretariaat; 1938-1939 nos. 13-55	
	13	Afdeling Kunstmest 1939	
	14	Bureau Ontruiming 1940	
15-16		Dagbulletins 1939-1940	2 omslagen
	15	nos. 1-82 1939	
	16	nos. 83-141 1940 No. 119 ontbreekt	
17-21		Verslagen van vergaderingen 1937-1940	5 omslagen
	17	Agenda's, notulen en bijlagen bij de agenda's van de vergaderingen van de leiding gevende personen bij de organisatie van de voedselvoorziening nos. 1-9. 1937	
	18	nos. 10-20 1938-1939	
	19	Verslagen van de secretariaatsbesprekingen nos. 37-43 1939-1940 Andere exemplaren zijn niet aangetroffen	
	20	Verslagen van diverse besprekingen, gehouden op de Afdeling Granen van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening 1937-1940	
	21	Verslagen van besprekingen met diverse personen en instanties betreffende de voorbereiding van de voedselvoorziening in oorlogstijd 1937-1940	
22-28		Agenda's van de ingekomen en verzonden stukken 1937-1940	7 delen
	22	nos. 100-1705 1937-1938	
	23	nos. 1706-2696 1938	
	24	nos. 2697-3686 1938-1939	
	25	nos. 3687-5566 1939 De nummers 4100-4999 zijn niet gebruikt	
	26	5567-6273 1939	
	27	6274-7414 1939	
	28	Agenda's van de ingekomen en verzonden stukken betreffende stukken van de Commissie voor Economische Verdedigingsvoorbereiding (C.E.V.V.) nos. 100-696 1936-1939 Zie de inv. nos. 29-49	

B. STUKKEN VAN BIJZONDERE AARD

- 29-30** Stukken betreffende de voorbereiding van de economische verdediging van de economische verdediging 1936-1940 2 omslagen
- 29** Stukken betreffende de doelstelling, de organisatie, de samenwerking en de werkwijze van de organen, welke verband houden met de economische verdedigingsvoorbereiding van de Nederlandse volkshuishouding; behandeling in de Staten-Generaal van de daarmee verband houdende wetsontwerpen en tweede nota hieromtrent aan de Staten-Generaal 1936-1940
- 30** Stukken betreffende de Ministeriële Commissie voor Defensie-aangelegenheden 1937-1939
- 31-45** Stukken betreffende de Commissie voor de economische verdediging 1936-1940 15 omslagen
- 31** Stukken betreffende de benoeming van de leden en de samenstelling van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding en van de door haar ingestelde Werkcommissies 1936-1939
- 32** Verslagen van de werkzaamheden van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding 1937-1940
- 33** Stukken betreffende de Sub-commissie voor het urgentievraagstuk van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding 1938-1939
- 34** Verslagen van de vergaderingen van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding 1936
- 35** 1937
- 36** 1938
- 37** 1939
- 38** 1940
- 39** Rapporten van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding 1938
- 40** 1939
- 41** 1940
- 42** Overige van de Commissie voor de Economische Verdedigingsvoorbereiding ingekomen en aan haar verzonden stukken 1937
- 43** 1938
- 44** 1939
- 45** 1940
- 46-49** Stukken betreffende andere organisaties op het gebied van de Economische Verdediging

- 1937-1940 4 omslagen
- 46** Maandverslagen van het Bureau Verdedigingsvoorbereiding van de Afdeling Handel en Nijverheid van het Ministerie van Economische Zaken 1937-1939
- 47** Verslagen van het Regeringscommissariaat Industriële Verdedigingsvoorbereiding van het Departement van Defensie 1938
- 48** 1939
- 49** 1940

50-54

- Stukken betreffende de Provinciale Adviseurs c.q. Provinciale Voedselcommissarissen en P.B.H.'s 1938-1940 5 omslagen
- 50** Stukken betreffende de taak van de Provinciale Adviseurs en instructie voor hun personeel in de betrokken provincies 1937-1939
- 51** Stukken betreffende de benoeming van de Provinciale Voedselcommissarissen en hun plaatsvervangers 1939-1940
Zie Bijlage III
- 52** Instructie voor de Provinciale Voedselcommissarissen ten aanzien van: 1939-1940
- I landbouwinventarisatie
II inventarisatie buiten de landbouw
III veevoederdistributie
IV dorsregeling
V veevoederfabricage
VI vervoerverbod voor tarwe VII gebruik en de vernietiging van formulieren VIII afleveren en het vervoer van bij K.B. aan te wijzen crisisprodukten
IX plaatselijke bureauhouders X bijzondere instructies voor de provincies Gelderland, Overijssel, Utrecht en Noord-Brabant
XI financiële aangelegenheden
XII voorlopige vervoersregeling XIII eigen behoud van zelfverbouwde produkten
XIV zaaizaadregeling
XV perspublicaties XVI innemen van tarwe, rogge, gerst en haver
XVII huren van panden en localiteiten
XVIII aanvulling van de voorraad bakrogge
XIX kunstmestvoorziening XX aanvulling van grondstoffen voor de mengbedrijven
XXI taak van de vermeerderingsbedrijven
XXII plombes en de zakken voor monsters XXIII hooilevering ten behoeve van het Departement van Defensie XXIV overname van in beslag genomen goederen
XXV hamsterverbod van petroleum
XXVI wol
XXVII afvallen en afwijkende partijen
XXVIII controlemaatregelen
XXIX vervoer en afleveren van graanstro
De aanduiding met de Romeinse cijfers is tijdens de registratuurperiode ontstaan en aangegeven op de scheidingsstroken in de omslag

-
- 53** Agenda's en notulen van de vergaderingen en besprekingen met de Provinciale Adviseurs c.q. de Provinciale Voedselcommissarissen 1938-1939
- 54** Stukken betreffende de benoeming van de Plaatselijke Bureauhouders voor de voedselvoorziening (P.B.H.'s) 1939
- 55-61** Stukken betreffende diverse Commissies 1938-1940 7 omslagen
- 55** Stukken betreffende de Commissie voor de Bloemverwerkende Industrie in tijden van mobilisatie of oorlog 1938-1939
- 56** Stukken betreffende de Technische Molenaarscommissie 1939
- 57** Stukken betreffende de Commissie voor het vervoer van suikerbieten 1939
- 58** Stukken betreffende de Commissie voor de inschakeling van het bedrijfsleven bij de economische defensie 1939
Zie Bijlage III
- 59** Stukken betreffende de Commissie voor het goed houden van levensmiddelen (Regeneratiecommissie/Menucommissie) 1939-1940
- 60** Stukken betreffende de Commissie voor de blikvoorziening 1940
- 61** Stukken betreffende de Contactcommissie voor de Bakkerij en de omvorming tot Algemene Bakkerscommissie 1938-1940
- 62-63** Stukken betreffende de controle op de maatregelen ten aanzien van de voedselvoorziening 1938-1939 2 omslagen
- 62** Stukken betreffende de organisatie van de controle op de maatregelen ten aanzien van de voedselvoorziening bij mobilisatie 1938-1939
Zie Bijlage III
- 63** Stukken betreffende het aantrekken en bezoldigen van het benodigde personeel 1939
- 64-96** Stukken betreffende de voorraadvorming, de opslag, en de distributie van levensmiddelen 1936-1940 32 omslagen 1 deel
- 64** Rapport betreffende het "Onderzoek naar het verbruik, de voorraden en de aanvoer van vlees te 's-Gravenhage" 1938
- 65** Stukken betreffende specerijen 1938
- 66** Stukken betreffende vragen van het lid van de Tweede Kamer, dr. S.E.B. Bierema inzake de vorming van voedselvoorraden voor de defensie 1938

-
- 67** Stukken betreffende de aankopen in het buitenland en regeling van de verhouding tussen Hoofdintendance en Rijksbureau voor de Voedselvoorziening 1938
- 68** Stukken betreffende de afvoer van voedselvoorraden bij dreigend oorlogsgevaar 1937-1938
- 69** stukken betreffende de vetvoorziening 1938
- 70** Rapport betreffende de zetmeelpositie in Nederland 1938
- 71** Stukken betreffende de visvoorziening 1937-1939
- 72** Stukken betreffende het rapport van de arts R.N.M. Eykel inzake "De Voedselvoorziening van het Nederlandse Volk in Mobilisatietijd" 1938-1939
R.N.M. Eykel was Geneeskundig en Pharmaceutisch Hoofdinspecteur van de Volksgezondheid
- 73** Afdruk van een rede van ir. S.L. Louwes betreffende "Onze Voedselvoorziening in Oorlogstijd" 1939
- 74** Stukken betreffende de aardappelvoorziening 1938-1939
- 75** Documentatie betreffende de distributie van voedingsmiddelen voor mens en dier gedurende de oorlog van 1914-1918 1937-1938
Zie Bijlage III
- 76** Stukken betreffende de voeding van zuigelingen 1939
- 77** Stukken betreffende de voedselvoorziening van Amsterdam 1936-1939
- 78** Stukken betreffende de bescherming van voedselvoorraden en vee tegen luchtaanvallen en tegen het gebruik van strijdgas 1937-1939
- 79** Stukken betreffende de zuivelvoorziening 1939
- 80** Stukken betreffende mobilisatieplannen ten aanzien van de voedselvoorziening 1938-1939
- 81** Stukken betreffende urgentieprogramma's ten aanzien van de voedselvoorziening 1937-1939
- 82** Stukken betreffende maatregelen ten aanzien van de voedselvoorziening in verband met de mobilisatie 1939
- 83** Stukken betreffende ritueel voedsel 1937-1939
- 84** Stukken betreffende de instelling van een Centrale Levensmiddelenraad 1939-1940
- 85** Stukken betreffende de voorbereiding van de distributie van levensmiddelen o.a. het invoeren van een distributiestamkaart als grondslag voor de distributie van voedsel 1937-1939
- 86** Stukken betreffende de distributie van kunstmest 1939
Zie Bijlage III
- 87** Stukken betreffende de distributie van 1937-1940 veevoeder
- 88** Stukken betreffende wijziging van de Distributiewet 1939
1940

- 89** Overzicht van de rantsoenering in diverse landen 1939-1940
Zie Bijlage III
- 90** Stukken betreffende de organisatie van de opslag van voedselvoorraden 1937-1940
- 91** Stukken betreffende de voedselvoorziening voor de bewoners van gestichten 1940
- 92** Stukken betreffende de voedselvoorziening van de Vesting Holland 1938-1940
- 93** Stukken betreffende de voorraadvorming van broodtarwe, stremsel en voedergranen 1936-1937
Zie Bijlage III
- 94** 1938
- 95** 1939-1940
- 96** Verslagen van de bespreking betreffende de voorraadvorming van broodtarwe, stremsel en voedergranen 1938-1939

97-119

Overige stukken

1936-1940

24 omslagen

- 97** Stukken betreffende de tabaksindustrie 1937
- 98** Stukken betreffende de produkten van de chemische industrie 1938
- 99** Stukken betreffende de Wet Burgerlijke Dienstplicht 1938
- 100** Stukken betreffende wettelijke maatregelen ten aanzien van de uitvoermonopolies en instellingen van een uitvoermonopolie van granen, derivaten van granen en rijst. 1937-1938
- 101** Stukken betreffende de wettelijke maatregelen ten aanzien van de uitvoerverboden 1937-1939
- 102** Stukken betreffende het onderwerp van wet, houdende machtiging tot het treffen van maatregelen in de huidige omstandigheden ter bescherming van de belangen van de staat 1939
- 103** Stukken betreffende het verbod van aflevering en vervoer van z.g. "crisisprodukten" 1939
- 104** Stukken betreffende de samenwerking tussen Nederland en het voormalige Nederlands Oost Indië ten aanzien van de verdediging 1938-1939
Zie Bijlage III
- 105** Stukken betreffende de invoering van identiteitskaarten 1936-1939
- 106** Stukken betreffende de organisatie van het vervoer in tijden van mobilisatie 1937-1939
- 107** Stukken betreffende de voorziening met vloeibare brand- en bedrijfsstoffen 1937-1939
- 108** Stukken betreffende de organisatie van de militaire defensie 1939

-
- 109** Stukken betreffende de beantwoording van de gestelde vragen op de door de Ministerie van Economische Zaken gehouden persconferentie inzake de economische verdedigingsmaatregelen 1939
Zie Bijlage III
- 110** Stukken betreffende wijziging van de Landbouwcrisiswet 1933 ten behoeve van de voorbereiding van de voedselvoorziening 1939
Zie Bijlage III
- 111** Stukken betreffende de evacuatie van de bevolking en van het vee uit van militair oogpunt belangrijke gebieden 1939-1940
- 112** Stukken betreffende de politie van het molenaarsbedrijf 1940
- 113** Stukken betreffende leveranties aan het Duitse leger 1940
- 114** Stukken betreffende de behandeling van nieuwe projecten in verband met ten gevolge van de oorlog en bezetting gewijzigde omstandigheden 1940
- 115** Stukken betreffende de procedure bij de behandeling van klachten, ingediend bij de Duitse bezettingsautoriteiten 1940
Zie Bijlage III
- 116** Stukken betreffende het beschikbaar stellen van legerpaarden voor de landbouw 1940
- 117** Stukken betreffende de regeling van de prijzen 1937-1940
- 118** Stukken betreffende de te volgen procedure bij de behandeling van correspondentie met de Duitse bezettingsautoriteiten 1940
- 119** Stukken betreffende de voorbereiding van de Centrale Keukens voor de voedselvoorziening van de bevolking 1940
Zie Bijlage III

BIJLAGEN

1. AFDRUK VAN HET GEZAMENLIJK HERDERLIJK SCHRIJVEN VAN DE NEDERLANDSE BISSCHOPPEN NAAR AANLEIDING VAN DE BENOEMING VAN EEN (NATIONAAL-SOCIALISTISCHE) COMMISSARIS VOOR DE R.K. LANDBOUW-STANDORGANISATIE

INLEIDING

De Katholieke Nederlandsche Boeren- en Tuindersbond.

Spoedig na het R.K. Werkliedenverbond waren de katholieke boeren en tuinders aan de beurt. Op 6 augustus 1941 werd O.F.J. Damave - eveneens een N.S.B.-er - tot Commissaris van den K.N.B.T.B. er zijn nevenorganisaties benoemd met volledige bestuursbevoegdheid. Aanvankelijk was het niet duidelijk, wat er gebeuren zou met de diocesane boerenbond (de Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond, de Katholieke Land- en Tuinbouwbond in het Bisdom Haarlem, de Noord-Brabantsche Christelijke Boerenbond en de Limburgsche Land- en Tuinbouwbond). Met ingang van 11 september 1941 hief Damave echter de zelfstandigheid van deze diocesane boerenbonden op en maakte daarvan gewestelijke afdelingen van den éénen landelijken bond, die voortaan zou heeten: Nederlandsche Boeren- en Tuindersberoeporganisatie.

De statuten van de katholieke boerenbonden werden buiten werking gesteld, aan de besturen werd iedere bevoegdheid ontnomen, doch de bestuurders zelf moesten hun werkzaamheden blijven voortzetten en werden verantwoordelijk gesteld voor het ononderbroken normale beheer als voorheen.

Zelfs decreeteerde Damave, dat ontslagname uit eenige functie of opzegging van het lidmaatschap thans niet meer mogelijk was, daar de statutaire bepalingen, die de opzegging van het lidmaatschap regelden, vervallen waren! Zijn oekase besloot met de zinsnede: "Tegen elken vorm van ondisciplinair uiten, desorganiseerend handelen, sabotage of lijdelijk verzet, zal op de scherpste wijze worden opgetreden" ⁸⁰

Waarschijnlijk heeft het leegstromen van het R.K. Werkliedenverbond Damave zóó doen spreken. Maar dit belette toch niet, dat de Bisschoppen in hun herdelijken brief van 8 september 1941 ook van den K.N.B.T.B. en de daarbij aangesloten diocesane bonden verklaarden, dat zij in feite geen katholieke organisaties meer waren. Evenals bij het Werkliedenverbond stempelde de benoeming van een N.S.B.-er tot Commissaris, die alleen en uitsluitend alle bestuursbevoegdheden bezet, de katholieke Boerenbond tot N.S.B.-organisaties. Bijgevolg werd het ook aan de katholieke boeren en tuinders of straffe van sacramentenweigering verboden lid te blijven van hun Boerenbond.

80 Circulaire van Damave getiteld: "Aan allen, wien het aangaat", 12 september 1941 (Afschrift in: Archief Aartsbisdom Utrecht). Zie ook De Tijd, 12 september 1941.

Het voorbeeld dat de katholieke arbeiders gegeven hadden vond navolging: alle katholieke boeren en tuinders zegden het lidmaatschap op van hun organisatie.

Damave zelf werd door den Rijkscommissaris uit zijn functie ontslagen, daar hij zijn commissariaat van de Boerenbonden tot eigen voordeel uitoefende.

HERDERLIJKE BRIEF VAN DE NEDERLANDSCHE BISCHOPPEN

8 september 1941 ⁸¹

Wederom voelen Wij ons genoopt U een reeks van droevige feiten mede te deelen.

Aan het hoofd van de Katholieke Nederlandsche Boeren- en Tuindersbond is een Commissie gesteld, lid van de Nationaal-Socialistische Beweging. Naderhand is gebleken dat ook de aangesloten Boerenbonden onder zijn bevoegdheid vallen en dus onder N.S.B.-leiding worden geplaatst.

Daardoor houdt de Katholieke Nederlandsche Boeren- en Tuindersbond op met de daarbij aangesloten bonden een katholieke organisatie te zijn en wordt omgezet in een N.S.B.-organisatie. De katholieke Boeren en Tuinders mogen derhalve in die organisatie geen lid meer blijven, op straffe van weigering van de H.H. Sacramenten, gelijk wij dat ook ten opzichte van het R.K. Werkliedenverbond verklaard hebben. Wij weten zeker, dat onze katholieke Boeren en Tuinders hun plicht zullen doen. Daarmede valt wederom een katholieke bond die naast en met het R.K. Werkliedenverbond de sterkste katholieke organisatie was en die in velerlei opzicht zegenrijk gewerkt heeft. Pijnlijk zullen onze katholieke Boeren en Tuinders het hun aangedane onrecht gevoelen, maar als goede vaderlanders zullen zij zich daardoor niet laten weerhouden om de voedselvoorziening zoo hoog mogelijk op te voeren. Hier immers staan groote belangen van heel ons volk op het spel. Ook het Katholiek Onderwijzers-Verbond met zijn dertienduizend leden heeft een gevolmachtigde gekregen. Fier en krachtig hebben de Besturen de door hem gestelde voorwaarden afgewezen, zoodat ook het Katholiek Onderwijzers-Verbond met de aangesloten diocesane Vereenigingen van Onderwijzers(essen) zal moeten verdwijnen. Ook van onze katholieke Onderwijzers, aan wien de ouders hunne kinderen hebben toevertrouwd, verwachten Wij natuurlijk, dat zij hun lidmaatschap zullen opzeggen; ook zij mogen geen lid blijven op straffe van weigering van de H.H. Sacramenten.

Want, Beminde Geloovigen, in al de beproevingen die over Ons komen, is dit Onze onuitsprekelijke troost en tegelijk Onze groote kracht, dat gij vast in het christelijk geloof geworteld zijt, dat gij als één man achter Uwe bisschoppen staat. Zoo ooit, dan is hier de vox populi de vox Dei, de stem van het volk de stem van God. Onze katholieke werklieden zijn voorgegaan; zij behoorden

---

81 Archief Aartsbisdom Utrecht

waarlijk tot de mannen "per quos salus facta est in Israël": "door wie het heil in Israël geworden is" ⁸² . Doch het is duidelijk gebleken, dat ook al de andere katholieken, als het offer van hen gevraagd wordt, dit opwekkend voorbeeld zullen volgen.

Een andere slag, Beminde Geloovigen, heeft onze godsdienstige pers getroffen. Naast onze profane bladen mochten wij ons verheugen over het bezit van een uitgebreide en bloeiende zuiver godsdienstige pers. Tot onze diepe droefheid is deze voor het overgrote deel opgeheven, vanaf de parochieële en diocesane organen tot de missietijdschriften en zuiver wetenschappelijke periodieken toe. Nu het schriftelijk contact verbroken is, moet het U een aansporing zijn des te meer in de kerk de godsdienstige onderrichtingen te komen bijwonen. In den laatsten tijd wordt ons katholieken dikwijls het verwijt gemaakt, dat wij het Communisme niet zouden bestrijden of er zelfs mee zouden heulen. Doch het is U allen bekend, Beminde Geloovigen, dat sedert meer dan twintig jaren de H.H. Sacramenten geweigerd worden aan de aanhangers van het Communisme; in ons herderlijk schrijven van den 26en januari van dit jaar is zulks nog eens uitdrukkelijk herhaald. Er was zelfs een eigen vereeniging opgericht, het Katholieke Comité van Actie "Voor God", dat volgens het gemeenschappelijk bisschoppelijk schrijven van 10 september 1936 zich ten doel stelde op de eerste plaats het Communisme te bestrijden in al zijn vormen en graden. Doch tot onze groote bevreemding en tot onze niet minder groote droefheid is ook de werkzaamheid van dit verdienstelijk Comité, eenige weken geleden, verboden.

Men blijft Ons, Beminde Geloovigen, onophoudelijk verwijten, dat het Ons met Ons optreden tegen de Nationaal-Socialistische Beweging te doen is om een zekere politieke macht te verwerven of te behouden. Wij hebben reeds meermalen verklaard en verklaren het nogmaals: het gaat ons niet om politieke macht. Men den Apostel mogen Wij voor God getuigen, dat Wij ook in dit opzicht "vertrouwen een rein geweten te hebben, daar Wij Ons in ieder opzicht onberispelijk trachten te gedragen" ⁸³ .) Neen, het gaat niet om de politieke macht; het gaat om het zijn of niet zijn van het Christendom, om het behoud van ons heilig geloof, van de onsterfelijke zedenleer, van de christelijke beschaving, om het heil van Uw onsterfelijke zielen. En deze, onze allerhoogste geestelijke waarde, zullen wij met U blijven verdedigen tot onze laatste ademtoch toe. Ook in het openbare en maatschappelijke leven "mag niemand een ander fundament plaatsen dan dat wat gelegd is en dat is van Jesus Christus" ⁸⁴ .)

Beminde Geloovigen, wij leven in een geweldigen tijd en daarom moeten wij den hemel geweld aandoen met gebed en versterving. Bedenken wij wel, dat Jesus ons uitdrukkelijk voorhoudt: "Sine me nihil potestis facere"; "zonder Mij

---

82 I Macch. V, 62

83 Hebr. XIII, 18.

84 1 Cor. III, 11.

kunt ge niets doen" ⁸⁵ . Maar met Hem vermogen wij alles, zooals de Apostel zegt: "Omnia possum in Eo, qui me confrotat"; "alles vermag ik in Hem, die mij sterkt" ⁸⁶

Smeeken wij dan en zetten wij ons gebed nog kracht bij door onze versterving, opdat God deze beproeving van ons moge wegnemen, of, als Hem dat nog niet behaagt, dat Hij ons de kracht geve ze met onderwerping aan Zijn H. wil te dragen en de moed om te volharden en de offers te brengen, die van ons gevraagd worden. Dan zal ook deze beproeving ons tenslotte ten zegen zijn, want uit het kwade weet God het goede te trekken. "Wij weten, dat God alles ten goede leidt voor hen, die Hem liefhebben" ⁸⁷ .

En de vrucht van ons gebed en van onze versterving moge zijn een renovatio mentis, een hernieuwing des geestes, een innerlijke bezinning op de onschatbare waarde van ons christelijk geloof en een ernstig en onophoudelijk streven, om met de hulp van Gods genade, de onoverwinbare kracht van dat geloof te toonen in ons leven van iederen dag.

En zal dit ons gezamenlijk herderlijk schrijven op Zondag 14 september a.s. in alle tot Onze Kerkprovincie behorende kerken en in de kapellen, waarover een rector is aangesteld, onder alle vastgestelde H.H. Missen op de gebruikelijke wijze worden voorgelezen.

Gegeven te Utrecht op den feestdag van Maria Geboorte, den 8sten september van het jaar 1941.

2. LIJST VAN VERWIJZINGEN VAN DE INVENTARISNUMMERS VAN HET ARCHIEF VAN HET RIJKSBUROU VOOR DE VOORBEREIDING VAN DE VOEDSELVOORZIENING IN OORLOGSTIJD NAAR DE INVENTARISNUMMERS VAN DE ARCHIEVEN BETREFFENDE DE LANDBOUWCRISSWETGEVING

"Archieven betreffende de Landbouwcrisiswetgeving"

Inv. nr.	Zie Deel	Inv. nr.	Bijlagen - dossier nr.
51	II	8	2683 en 2861
	III	126 ⁸⁸	
58	II	8	2645
62	II	8	2876
	III	181 ⁸⁹	

85 Joh. XV, 5.

86 Phil. IV, 13.

87 Rom. VIII, 28.

88 Stichting Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933, Afdeling Akkerbouw.

89 Stichting Regeringsbureau voor de Uitvoering van de Landbouwcrisiswet 1933, Afdeling Akkerbouw.

Inv. nr.	Zie Deel	Inv. nr.	Bijlagen - dossier nr.
	III	215 ⁹⁰	
75	II	8	2651
86	II	8	2660
89	II	8	2775
93	II	8	2340 en 2724
104	I	21	
109	II	4	
110	II	8	2668 en 2672
115	II	8	2832
119	II	8	2850

3. LIJST VAN DE BIJLAGEN-DOSSIERS, BEHORENDE BIJ DE AGENDA'S VAN HET ARCHIEF VAN HET COLLEGE VAN OVERLEG VOOR DE VOEDSELVOORZIENING

Voor de indices zie de inv. nos. 57-58.

De ontbrekende nummers zijn niet aangetroffen.

<i>Nummer van het dossier</i>	<i>Korte omschrijving van de inhoud</i>
3.	Stukken betreffende de marges voor de tussenhandel
4.	Stukken betreffende de vestigingseisen voor het kleinbedrijf en het verlenen van bedrijfsvergunningen
6.	Stukken betreffende het instellen van z.g. "Sperr"-gebieden ter bestrijding van het smokkelen van voedingsmiddelen van produktiegebieden naar consumptiegebieden
7.	Stukken betreffende de im- en export van voedselvoorzieningsprodukten in H.A. cultuurgrond
8.	Stukken betreffend de inschakeling van rijstpellerijen bij de vervaardiging van artikelen, die in plaats van rijst gebruikt worden o.a. havermost en gort
9.	Stukken betreffende de verbouw van mosterdzaad
10.	Stukken betreffende de regeling van de

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	suikerbietenoogst 1942
11.	Stukken betreffende de brandstoffenpositie in de landbouw en bij de voedselvoorziening
12.	Overzichten van de economische toestand in Nederland
14.	Stukken betreffende de regeling van de aanslag voor de veelevering
15.	Stukken betreffende de inschakeling van de tuinbouwveilingen bij de afzet van vroege aardappelen
16.	Stukken betreffende de gelijkschakeling van de Nederlandse en Duitse tarief- en accijnswetgeving (opheffing douanegrens) ⁹¹
17.	Stukken betreffende de regeling van de detailhandel in aardappelen
19.	Stukken betreffende de ontzetting uit bedrijven in verband met het achterhouden van te leveren produkten en het slechte beheer van bedrijven
20.	Stukken betreffende de instelling van de Bedrijfsorganisatie voor Akkerbouwprodukten
21.	Stukken betreffende het vervoer van zaaizaad en pootgoed in het binnenland
22.	Stukken betreffende de instelling van diverse vakgroepen in verband met de organisatie van het bedrijfsleven
23.	Stukken betreffende het clandestien verhandelen van akkerbouwprodukten
25.	Stukken betreffende onderzoeken naar de rentabiliteit van detailbedrijven in de voedselvoorzieningssector
26.	Stukken betreffende de zelfbevoorrading van landarbeiders
27.	Stukken betreffende klachten van Duitse autoriteiten over tekorten bij leveringen aan de Duitse weermacht

---

⁹¹ Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 157 en het archief van de Raad voor de Voedselvoorziening, inv. no. 10

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
28.	Stukken betreffende het behouden van machines en onderdelen voor de Nederlandse land- en tuinbouw (z.g. Nationale Reserve)
29.	Stukken betreffende de aanstelling van speciale vertegenwoordigers in de provincies en grote gemeenten
33.	Stukken betreffende de prijzen van akkerbouw- en veeteeltprodukten
34.	Stukken betreffende het verpakkingsvraagstuk
35.	Stukken betreffende de stillegging van zuivelbedrijven
36.	Stukken betreffende de prijzen en de kosten van levensonderhoud
37.	Stukken betreffende de kosten en financiering van de bedrijfsorganisaties op het gebied van de voedselvoorziening
38.	Stukken betreffende de olie- en vetpositie
40.	Stukken betreffende een exportegaliseringsfonds in verband met de export van groenten en fruit naar Duitsland
41.	Stukken betreffende de voorziening met consumptieaardappelen
42.	Stukken betreffende de afzetregeling voor pootaardappelen in het binnenland
43.	Stukken betreffende de richtlijnen voor de vaststelling van de prijzen
44.	Stukken betreffende de instelling van afzonderlijke vervoerfondsen voor gezouten groenten en zuurkool
45.	Stukken betreffende het teeltplan voor de oogst van 1943 ⁹²
46.	Stukken betreffende het plukken van bladeren voor de bereiding van theesurrogaat
47.	Stukken betreffende de tractoren-positie in Nederland
48.	Stukken betreffende de overdracht van

---

92 Zie ook Bijlage-dossier no. 236

<i>Nummer van het dossier</i>	<i>Korte omschrijving van de inhoud</i>
49.	turfbelangen in verband met de eventuele opheffing van de Nederlandse Turfcentrale Stukken betreffende de regeling van het vervoer in het algemeen
50.	Stukken betreffende de vergelijking van rantsoenen levensmiddelen in Nederland met het buitenland
51.	Stukken betreffende de stand van de gewassen te velde
52.	Stukken betreffende de bereiding en de samenstelling van het brood
58.	Stukken betreffende de ontsluiting van stro
59.	Stukken betreffende de vlascultuur
60.	Stukken betreffende de verdeling van de consumptiemelk
61.	Stukken betreffende de hulpverlening aan noodlijdende pluimveehouders
65.	Stukken betreffende het verwerken van melk op zondag
66.	Stukken betreffende de erkenning als grootgrossier in peulvruchten
68.	Stukken betreffende de handel in paarden
69.	Stukken betreffende de veevoedervervoorziening
72.	Stukken betreffende zuivelvraagstukken
73.	Stukken betreffende de kwaliteitscontrole op diverse produkten naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.) "Onderzoek naar de kostprijs van Eieren"
74.	Stukken betreffende een instructie voor de commerciële lichamen, ingesteld op grond van artikel 14 van het Organisatiebesluit Voedselvoorziening 1941
76.	Stukken betreffende een garantieregeling voor de bloembollen
79.	Stukken betreffende de organisatie van het bedrijfsleven
81.	Stukken betreffende de

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	arbeidsvoorwaarden voor het personeel, in dienst van instellingen op het gebied van de voedselvoorziening
85.	Stukken betreffende de financiële positie van de zuivelbedrijven
86.	Stukken betreffende de inschakeling van de "Zentralauftragstelle" bij opdracht voor de Duitse weermacht
87.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijs van melk en de rentabiliteit van de melkproductie naar aanleiding van diverse rapporten van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
88.	Stukken betreffende de levering van zaaiijnzaad naar Duitsland
90.	Stukken betreffende de sanering van de handel in boter en kaas
91.	Stukken betreffende de conservering van groenten en fruit
92.	Stukken betreffende het optreden tegen het weigeren van verkoop uit aanwezige voorraad ⁹³
94.	Stukken betreffende de distributie van groenten en onderzoek naar de kostprijs van groenten
95.	Stukken betreffende het gebruik van gasgeneratoren en tankgas ter besparing van benzine en gasolie
97.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijs van varkensvlees naar aanleiding van diverse rapporten van het Landbouw Economisch Instituut (I.E.I.)
98.	Stukken betreffende de vraag onder welke bedrijfsorganisatie kippengrit en gedroogde garnalen ressorteren
99.	Stukken betreffende het "Vervangingsmiddelenbesluit V.V.O. "
106.	Overzichten van de rantsoenering in

---

93 Zie ook Bijlage-dossier no. 232

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	Nederland ⁹⁴
147.	Stukken betreffende een onderzoek naar de rentabiliteit van het dorsen en een berekening van de dorskosten naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
150.	Stukken betreffende het bereiden van tomatensoep
151.	Stukken betreffende het gebruik van koel- en vriesruimten
152.	Stukken betreffende de positie van het Bloembollensurplusfonds
153.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijs van weidehooi naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
155.	Stukken betreffende de premieregeling bij de inlevering van haver
158.	Stukken betreffende een onderzoek naar de rentabiliteit van het broodbakkersbedrijf naar aanleiding van diverse rapporten van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
159.	Stukken betreffende de inschakeling van diverse instanties in de organisatie van de voedselvoorziening
161.	Stukken betreffende het "Besluit Steunverlening Voedselvoorziening"
165.	Stukken betreffende de concentratie van de mengvoederindustrie naar aanleiding van de "Verordening Veevoeder 1942" van het Bedrijfschap voor Veevoeder
167.	Stukken betreffende de overdrachten van teeltregelingen aan de Bedrijfschappen
168.	Stukken betreffende een onderzoek naar het loonpeil in de landbouw naar aanleiding van diverse rapporten van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
170.	Stukken betreffende maatregelen voor de opvoering van de bodemproductie

---

94 Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 192 sub e

---

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
172.	Stukken betreffende de afzetregeling voor stremsel
173.	Stukken betreffende de vaststelling van de innameprijs van rauw vet
175.	Stukken betreffende de samenwerking met Duitse autoriteiten ten aanzien van de distributie van grondstoffen
17..	Stukken betreffende de sanering van de bakkerij- en slagersbedrijven
178.	Stukken betreffende de verhouding van de Bedrijfschappen voor de voedselvoorziening en de horizontale organisatiegroepen voor handel en industrie
179.	Stukken betreffende de distributie van hoefbeslag
181.	Stukken betreffende de handel in oliezaden en moeilijkheden omtrent de vraag onder welk bedrijfschap de oliezaden ressorteren
183.	Stukken betreffende de positie van materialen en grondstoffen ten aanzien van de glascultuur in de tuinbouw
184.	Stukken betreffende het vraagstuk van de basisjaren voor het systeem van erkenning en quotering ⁹⁵
185.	Stukken betreffende verschillen in de behandeling van landbouw en industrie in de overheids politiek naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
186.	Stukken betreffende de exploitatie van de N.V. Nederlandse Turfbrikettenfabriek te Assen
187.	Stukken betreffende verliezen op granen in verband met de hoge kostprijzen
188.	Stukken betreffende de sanering van exportbedrijven van consumptie- en pootaardappelen
189.	Stukken betreffende de export van boomkwekerijprodukten

---

95 Zie het archief van Raad voor de Voedselvoorziening, inv. no. 11

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
190.	Stukken betreffende de regeling van het in- en uitvoer monopolie
194.	Stukken betreffende de bevoegdheidsfeer van de Bedrijfschappen voor de Voedselvoorziening en de Gemachtigde voor de Prijzen op het gebied van de prijzen
199.	Stukken betreffende het opleggen van teeltmaatregelen door het Centraal Distributiekantoor (C.D.K.)
201.	Stukken betreffende caseïne voor de melkwolindustrie
204.	Stukken betreffende de organisatie van de voedselvoorziening bij de hervatting van oorlogshandelingen op Nederlands grondgebied ⁹⁶
205.	Stukken betreffende het opleggen van voorraadsheffingen
210.	Stukken betreffende de instelling van een Bedrijfsschap voor Dranken
211.	Stukken betreffende het droogverbod van voedselvoorzieningsprodukten ⁹⁷
214.	Stukken betreffende de voorbereiding van Duitse zijde tot het vorderen van personeel in het kader van de "Arbeitseinsatz" en de richtlijnen voor eventuele vrijstellingen ⁹⁸
217.	Stukken betreffende contacten tussen de organisaties voor de voedselvoorziening en de Rijksbureaux voor Genees- en Verbandmiddelen c.q. voor Chemische Produkten
218.	Stukken betreffende het geven van garanties door het Bedrijfsschap voor Zuivel aan zuivelfabrieken in verband met een taak ten aanzien van de melkvoorziening
220.	Stukken betreffende het voornemen tot het oprichten van een rijksbureau voor technische vetten, oliën en vetzuren

---

96 Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. nos. 72-88

97 Zie ook het archief van de Afdeling Algemeene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 183

98 Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 394

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
222.	Stukken betreffende de distributie van klompen
227.	Stukken betreffende de afdracht van gort-, haver- en molenaafvallen
229.	Stukken betreffende het beschikbaarstellen van suiker voor bijvoeding ⁹⁹
231.	Stukken betreffende het instellen van een Fonds voor de Prijspolitiek
232.	Stukken betreffende het weigeren van verkoop uit voorraad van schaarse artikelen ¹⁰⁰
236.	Stukken betreffende de teeltplannen voor de oogsten 1944 en 1945 ¹⁰¹
237.	Stukken betreffende de inkoop en de prijs van volle melk in het westen van het land
239.	Stukken betreffende de besteding van koolzaadkoeken
240.	Verslag van een vergadering op 14 september 1943 betreffende de verdere uitbouw van de Tuchtrechtspraak Voedselvoorziening
241.	Rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.) betreffende de kosten van het bewaren van consumptie- en pootaardappelen ¹⁰²
242.	Stukken betreffende de koppeling van melk- en veelevering door de zuivelfabrieken en de grootte van de varkensstapel in verband met de veevoederpositie en de behoefte aan ondermelk en aan karnemelk
243.	Stukken betreffende de verhoging van de aan producten uit te betalen prijs voor melk en vee
246.	Stukken betreffende het verlenen van bedrijfsvergunningen en de toewijzing van materiaal

---

99 Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 334

100 Zie ook Bijlage-dossier no. 92

101 Zie ook Bijlage-dossier no. 45

102 Zie ook Bijlage-dossier no. 188

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
247.	Stukken betreffende de oorzaken van de lagere kostprijzen van akkerbouwprodukten in de Wieringermeer ten opzichte van de noordelijke bouwstreek voor het oogstjaar 1940
248.	Stukken betreffende de inschakeling van gemengde bedrijven, die niet aan de in de erkenningsreglementen gestelde normen voldoen
252.	Stukken betreffende de kaasimport uit Spanje
253.	Stukken betreffende de afbakening van het arbeidsterrein van de Directie van de Landbouw en de voedselvoorzieningsorganen
258.	Stukken betreffende de bevoegdheden ten aanzien van de vroege aardappelen
261.	Stukken betreffende de voorbereiding van de te nemen maatregelen in verband met de door de Duitse bezettingsautoriteiten bevolen inundaties
263.	Stukken betreffende het vitaminen (kleuren) van boter en margarine
267.	Stukken betreffende het systeem voor de inlevering van granen, peulvruchten, oliehoudende zaden en aardappelen
268.	Stukken betreffende de verstrekking van schoolmelk, de regeling van de erkenning; in het bijzonder de taakverdeling tussen de bedrijfsmappen en de vakgroepen
274.	Stukken betreffende het scheuren van grasland
276.	Stukken betreffende de positie van door Duitse of Nederlandse autoriteiten gesloten bedrijven na de oorlog
277.	Stukken betreffende het "Distributie-Heffingsbesluit 1944"
278.	Stukken betreffende de bekorting van de z.g. melkbezorgroutes
282.	Stukken betreffende de noodzakelijke aanvoer van levensmiddelen uit de

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	noordelijke provincies naar West Nederland en de daartoe benodigde scheepsruimte. ¹⁰³
283.	Stukken betreffende de vorming van een Centrale Rederij voor de Voedselvoorziening en overzichten van de aangevoerde levensmiddelen. ¹⁰⁴
284.	Stukken betreffende de omzetting van de teelt van siergewassen in de teelt van voedingsgewassen
285.	Stukken betreffende een algemeen vervoersverbod van Oost naar West Nederland in verband met de in West Nederland heersende voedselnood
287.	Stukken betreffende de financiële administratie van de organisaties voor de voedselvoorziening in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel en Gelderland mede in verband met de na september 1944 ingetreden noodtoestand
289.	Stukken betreffende het inwisselen van toewijzingen
290.	Stukken betreffende de toestand op de landbouwbedrijven in de provincie Groningen
291.	Stukken betreffende de zuivering van het apparaat van de voedselvoorziening van anti-Nederlandse elementen
292.	Overzicht van de functionarissen van het Commissariaat Noodvoorziening B2 (C.N.V.) en van de diensten voor de voedselvoorziening ¹⁰⁵
296	Stukken betreffende de verrekening van de

103 Zie ook Bijlage-dossier no. 283

104 Zie ook het archief van de Afdeling Algemene Zaken van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd, inv. no. 194

105 Tegen het einde van Wereldoorlog II fungeerde in Nederland van 14 september 1944 tot 4 maart 1946 het z.g. "Militair Gezag". Dit was een op grond van het Besluit op de Bijzondere Staat van Beleg gecreëerde instantie, die tot taak had na de bevrijding van de bezette nederlandse gebieden op te treden om het door zuiveringen, collaboratie en oorlogshandelingen ontstane vacuum in het burgerlijk gezagsapparaat op te vullen. Voor deze taken werden vele burgerlijke functionarissen in dit militair verband aangetrokken. Een van de secties was het z.g. "Commissariaat Noodvoorziening B2", waarbij "B2" een geografische aanduiding was voor westelijk Nederland, dat door de z.g. "Hongerwinter" van 1944-1945 het zwaarst was getroffen. Commissaris was Lt. Kol. M.M. van Hengel en plaatsvervanger Maj. G.J. Vente.

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	opbrengst van vermogensbestanddelen van vijandelijk bezit o.a. achtergebleven paarden van de Duitse weermacht.
300.	Stukken betreffende de afwikkeling van de agrarische oorlogsschade.
303.	Verslag van een reis van ir. A.H. Boerma naar Denemarken met het doel de wederzijdse contacten en handelsbetrekkingen te bevorderen ¹⁰⁶
307.	Stukken betreffende de richtlijnen voor de import- en exportpolitiek van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening; oprichting, statuten en huishoudelijke reglement van het Voedselimportbureau (V.I.B.)
309.	Stukken betreffende de hoeveelheden militaire voedselleveringen in mei 1945 en verrekening van de kosten ¹⁰⁷
310.	Stukken betreffende de door Duitse bezetting geïndundeerde gebieden en hun herstel
313.	Stukken betreffende de afgifte door de Maalindustrie van de z.g. "Ijzeren Stock" en de verplichtingen van overheidswege aangegaan tot teruggave daarvan
316.	Stukken betreffende de reorganisatie van het Bedrijfschap voor Sierteeltprodukten
320.	Stukken betreffende de voorbereiding van

106 Het is de samensteller van deze inventaris bekend, dat na de bevrijding van zuidelijk Nederland door de geïllieerde troepen in september en oktober 1944 aldaar was opgericht het "College van Algemene Commissarissen voor Landbouw, Handel en Nijverheid voor het bevrijde nederlandse Gebied", gevestigd te Tilburg. Algemeen Commissaris voor de Voedselvoorziening was ir. Addeke, Hendrik Boerma, die zich bij de nadering van de geïllieerde legers in opdracht van de Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening, ir. S.L. Louwes, reeds tijdig naar Noord Barbant had begeven, teneinde de leiding over de voedselvoorziening in de van Duitsers bevrijde provincies op zich te kunnen nemen. Ir. A.H. Boermawas van 1 januari 1937 tot 1 februari 1941 ambtenaar bij het Rijksbureau voor de Voorbereiding van de Voedselvoorziening in Oorlogstijd (Zie het desbetreffende archief, bladzijden 11 en 12, c.q. Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd). Van 1 februari 1941 tot 1 juni 1945 was hij directeur van de Nederlandse Akkerbouwcentrale c.q. Hoofdbedrijfschap voor Akkerbouwprodukten, van 1 juni 1945 tot januari 1946 plaatsvervangend Directeur-Generaal van de Voedselvoorziening en van 15 januari 1946 tot 1 juli 1948 regeringscommissaris voor de Buitenlandse Agrarische aangelegenheden (Recobaa). Ten tijde van het samenstellen van deze inventaris was ir. A.H. Boerma Directeur-Generaal van de Wereldlandbouw- en Voedselvoorzieningsorganisatie (FAO).

107 Zie ook Bijlage-dossier no. 335

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	de wet, houdende algemene regelen nopens een publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven (Voorontwerp van de Wet op de Bedrijfschappen)
322.	Stukken betreffende de voorziening met melk en zuivelprodukten in Zeeuws Vlaanderen
332.	Stukken betreffende de grondstoffenvoorziening van bierbrouwerijen
334.	Stukken betreffende de schade ontstaan bij de levering van bieten uit Noord Holland
335.	Final Report of the Supply and Economic Branch, G-5/CA of the British and Usfet Military Missions to the Netherlands (formerly SHAEF-Mission to the Netherlands). ¹⁰⁸
337.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijs van de voornaamste akkerbouwprodukten voor de oogst 1946 naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut ¹⁰⁹
339.	Afdrukken van verslagen van dienstreizen van prof. dr. M.J.L. Dols en prof. dr. B..P. Jansen in Canada en de Verenigde Staten van Amerika ¹¹⁰
340.	Stukken betreffende de blikpositie
341.	Stukken betreffende aangelegenheden met betrekking tot de vis en de visserij, waarbij rapporten van het Landbouw Economisch Instituut, getiteld: "Onderzoek naar de toestand van de Nederlandse Visserij" en "Onderzoek ten behoeve van de sanering van de Nederlandse Garnalenvisserij"
347.	Stukken betreffende onder beheer gestelde ondernemingen
350.	Afdruk van de notulen van de vergadering van de Commissie van Advies inzake Voedingsproblemen betreffende de vraag,

---

108 Zie ook Bijlage-dossier no. 309

109 Voor 1947 zie Bijlage-dossier no. 378 en voor 1948 zie Bijlage-dossier no. 415

110 Prof. dr. M.J.L. Dols was hoofd van de Afdeling Voedingsvraagstukken en prof. dr. B.C.P. Jansen was directeur van het Nederlands Instituut voor Volksvoeding te Amsterdam.

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	of de voorziening met vitamine en andere voedingsstoffen voldoende is
353.	Stukken betreffende de prijzen van merkartikelen
355.	Stukken betreffende de distributie van fruit en onderzoek van het Landbouw Economisch Instituut naar de kostprijs van diverse fruitsoorten
356.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijzen van stek- en zaaibieten
357.	Stukken betreffende de voorbereiding en de vaststelling van een Nationaal Welvaartsplan en de instelling van een Centraal Planbureau ¹¹¹
361.	Stukken betreffende de voorbereiding van de Belgisch-Nederlandse en Luxemburgse Tolunie en de instelling van diverse commissies
364.	Stukken betreffende de vaststelling van de lonen voor de zuivelindustrie en het melkinrichtingsbedrijf
366.	Stukken betreffende het weigeren van een bedrijfsvergunning aan loondorsers, die reeds in het bezit zijn van de vereiste apparatuur
370.	Stukken betreffende het Voorontwerp van Wet tot instelling van een Landbouwschap
378.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijzen van de voornaamste akkerbouwprodukten voor de oogst 1947 naar aanleiding van een rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.). ¹¹²
382.	Stukken betreffende de opheffing van de distributie van ijzer en staal en de daarvan vervaardigde gereedsprodukten
384.	Stukken betreffende een onderzoek naar de kostprijs van eieren en eendagskuikens van kippen en eenden naar aanleiding van een

111 Zie ook de stukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal no. 180 de z.g. witte stukken van de Zittingen, 1945-1946 en 1946-1947

112 Zie voor de oogst 1946 Bijlage-dossier no. 337 en voor de oogst 1948 Bijlagedossier no. 415.

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
	rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.)
385.	Stukken betreffende het deviezenrendement in het Centraal Economisch Plan voor 1947
386.	Stukken betreffende de z.g. afroming bij export van produkten uit de agrarische sector
387.	Stukken betreffende het instandhouden van het instituut van Commissie van Bijstand bij de Hoofd- en Bedrijfschappen
390.	Stukken betreffende het zenden van pakketten met levensmiddelen naar Duitsland en Midden Europa ¹¹³
392.	Stukken betreffende het verschil in bied- en vraagprijs van produkten bij export naar Engeland
393.	Stukken betreffende de rentabiliteit van de export van onze veredelingsprodukten in verband met de importprijzen van de voedermiddelen en de verkoopprijzen van de veredelingsprodukten
403.	Stukken betreffende het Wetsontwerp Aansprakelijkheid van de Overheid voor handelingen, verricht tijdens of tengevolge van de bezetting door de Duitsers
406.	Voorlopig Rapport van de Commissie ter bestudering van de vraag, welke de meest gewenste voedings- en landbouwpolitiek is met het oog op de volksgezondheid en de arbeidsproductiviteit
411.	Stukken betreffende de kosten van het winnen van kunstmatig gedroogd gras in vergelijking met de importprijzen van krachtvoeder
415.	Rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.) "Onderzoek naar de Kostprijzen van de voornaamste Akkerbouwprodukten voor de oogst 1948 ¹¹⁴
418.	Stukken betreffende de Ontwerp-Wijziging

---

113 Zie ook Bijlage-dossier no. 422

114 Zie voor de oogst 1946 en 1947 Bijlage-dossier nos. 337 en 378

Nummer van het dossier	Korte omschrijving van de inhoud
419.	van de Landbouduitvoerwet 1938 Stukken betreffende de afschrijving op basis van vervangingswaarde
422.	Stukken betreffende de export van levensmiddelenpakketten ¹¹⁵
423.	Stukken betreffende de financiering en de financiële verantwoording van de bedrijfsschappen
424.	Stukken betreffende een soepele toepassing van diverse voorschriften ten aanzien van gedemobiliseerd personeel van Oorlog en Marine, die een nieuw bedrijf willen beginnen
425.	Rapport van het Landbouw Economisch Instituut (L.E.I.) "Overzicht van de Kostprijzen van enige Tuinbouwprodukten (Prijspeil 1947)"
426.	Stukken betreffende de stand van de bloemgewassen op 3 mei 1948

---

115 Zie ook Bijlage-dossier no. 390